

ארץ חפץ

פי תקיין אהם ארץ חפץ -

אפר ה' אבארות

מלאכי ג' יב.

הועתק והוכנס לאינטרנט

www.hebrewbooks.org

ע"י חיים תשס"ט

אמרות על ארץ-ישראל ובנינה

מאת

הרה"ג ר' אברהם יצחק הכהן קוק שליט"א

הוצאת «דרום», ירושלים ת"ו

תר"ץ

בפתחי שערים

להשקפת הגראי קוק: על תחית ישראל ובנין הארץ

תנועת חבת-ציון העמידה את היהדות לפני פרובלמים חדשים, שפתרונם דרש שנויים יסודיים במהלך מחשבתה במשך דורות.

אחרי שנכשלו כל הנסיונות להחזרת חיותנו המדינית ע"י פעולה עצמית במאות הראשונות שלאחר החורבן, נתחזקה ההכרה, כי כל פעולה טבעית לשחרור ישראל וארצו יש בה משום דחיקת-הקץ ו-עליה בחומה". אמנם הגעגועים על ארצנו לא פסקו מעולם. צער הגלות ותקות הגאולה אפפו את ישראל בכל אלפי שנות גלותו ותמיד היו עיניו נשואות לציון. אולם אלה היו מופנים בעיקר כלפי פנים, למעמקי הנפש הישראלית. שם בערה שלהבת אהבת-קדומים שבין כנסת ישראל לנחלת קדשו, שם הבהבה הצפיה העזה לישועה ולנחמה. אבל היא לא עברה משערי הנפש חוצה ולא באה לידי בטוי בפעולות ומעשים. ואם נמצאו בכל דור יחידי-סגולה שהשליכו נפשם מנגד ועלו מתוך מסירות נפש לחונן את אדמת ארצנו ולהסתופף בצל קדושתה, היו

אלה רק מקרים של התפרצות מאש הכמיהה לגאולה ולפדות שהיתה עצורה במעמקי נפש האומה, מתחת לערמות הגלות והשעבוד. אבל לאלה לא היה בדרך כלל קשר עם מעשה הגאולה שבדרך הטבע, אם כי לפעמים הורגשה אתערותא דלתתא כהכנה לאתערותא דלעילא (ראה מכתב השליה ז"ל בבואו לארץ הקודש).

תנועת חבת-ציון שהציבה לה למטרה לקומם הריסות ארצנו באמצעים טבעיים עוררה חרדה בקרב היהדות הדתית. ורבים חששו לכרצות בחומת האמונה הישראלית וביעוד המשיחי, אשר ממעינם ינקה האומה הישראלית את כח קיומה באלפי שנות הגלות. החרדה הזאת גברה עוד יותר עם הופעת הציונות המדינית, שלא הסתפקה בעבודה ישובית בלבד, כי-אם הציבה לה למטרה יצירת מדינה יהודית בארץ-ישראל. קשה היה גם להסתגל לרעיון שארץ הקודש, שבמשך מאות שנים היה ישובה כולו קודש ויושביה התמסרו רק לעבודת השם, תעשה מרכז למפעלים חלוניים, מסחר, מלאכה ועבודת האדמה. גם שאלת השתוף עם בלתי-חרדים בעבודה, שצריכה להעשות על טהרת הקודש, עמדה למוקש, ורבים מבין היהדות החרדית נסוגו לאחור ולא לקחו חלק בעבודה גדולה זו, למרות שהיתה כל כך קרובה ללבם.

אמנם אלה ממנהיגי החרדים, שהצטרפו לחבת-ציון וציונות השתדלו לישר את ההדורים ולסול את הדרך אליהן גם בשביל היהדות החרדית. אבל הפתרון לא היה שלם ומקיף לכל השאלות הקשורות בפרובלם זה מנקודת-השקפה

דתית. הבאורים היו באופנים שונים. היו כאלה שהבדילו בין הגאולה העתידה ובין העבודה הישובית שלפניה. הגאולה תהיה באופן נסי בעת שיעלה ברצונו יתברך, ואז כימי צאתנו מארץ מצרים יראנו נפלאות. אבל אין זה פוטר אותנו מלעסוק גם כיום במצות ישוב הארץ השקולה כנגד כל התורה כולה והנוהגת גם בזמן הזה, אעפ"י שאין לה כל קשר עם הגאולה העתידה. אחרים ראו בעבודה הישובית אתחלתא דגאולה והוכיחו ממאמרי חז"ל במקומות שונים, כי בנין ירושלים וקבוץ גליות קודמים לקץ הימין. היו גם כאלה שהראו על דברי רמב"ן (שיר-השירים, על הפסוק "האלף לך שלמה") והרד"ק (תהלים, על הפסוק "אל תבטחו בנדיבים"), שמחכם יוצא כי הגאולה העתידה תהיה בדרך הטבע. אולם שיטתו של הרב קוק, שנמסרת בכתבים האלה בבהירות מוחלטת, שונה לגמרי מכל הביאורים הנזכרים. שאלת "הטבע והנס", שראשוני חובבי-ציון כל כך התלבטו בה אינה תופסת אצלו מקום כלל. כי הרי לאמתו של דבר גם הדברים הנראים לנו כטבעיים, מלאים השגחה אלקית עליונה, ואין בזה כל הבדל בין הטבע והנס, אלא שבדברים הטבעיים ההשגחה האלקית היא בהעלם ובהסתתר. אבל המסתכל מבעד לערפלי החיים רואה, כי גם "האור המועב והמגושם ומוסגר במסגרות רוכסי הטבע איננו, כי אם קצה התחתון מחבלי קודש של נסי-נסים, אשר לעושה נפלאות גדולות לבדו" ("אגרות ראיה", 199) וגם "כל העולם ומלואו, כל סבכי התולדה וכל יצרי מעלליה אינם כי אם צעדים שאורו של

משיח הולך וצועד בקרבם" (שם 196).

טעות היא איפוא לחשוב, שהציונות היא תנועה חילונית, דלה, ש-עם שנוא בעולם מבקש לעצמו מקלט בטוח מרודפיו". מקורה -מקור עליון קודש" ובתוך תוכה מסתתרת שכינת אל חי. הוא רואה את הציונות כתנועת "גוי קודש, סגולת עמים, גור אריה יהודה נעור מתרדמתו הארוכה והנה הוא הולך ושב אל נחלתו, אל גאון יעקב אשר אהב סלה" ("אגרות" 135) ומטרתה לא רק לשחרור גוף האומה, כי אם "לכונן את הקודש בעצמו, ליסד מוסד אל חי העולמים בכל מרחבי העולמים" (שם 196). אלא שלפי שעה נגלתה רק החיצונית של התנועה, הלבוש החמרי שלה. משום כך היא נראית בצורה "של סוכה דלה מלאה מסכנות חמרית ורוחנית". הסעות היא בשתי פנים: רבים מן החרדים לדבר ה', בראותם רק את הצד החיצוני הדל, שלפעמים הוא נשען על "כחות פעוטים, הנדחפים ע"י רעיונות עמומים וגם ע"י הרהורי לב מלאים מחשכים", הם חושבים אותה לתנועה חילונית לגמרי, שדבר אין לה עם קדושת ישראל, ולפיכך הם פורשים ממנה. ולעומתם ישנו חלק בין שדרות העוסקים בבנין המעשי של ארץ ישראל שגם מעיניהם נעלם האור האלקי הצפון במעשי ידיהם. עינם ולבם אל הגוף של התנועה, אל החלק המעשי, שבתחית האומה הישראלית. ברצונם לחקות את האומות "הדבקות כל אחת בלאומיות שלה". אבל את נשמתה העליונה של התנועה, השורה במעמקי חביון עווה לא יבינו ולא יראו. ומתוך כך רבים מהם עושים לפעמים כמה מעשים

המתנקשים בנפש הפנימית של תחית ישראל.
 אבל הרב קוק אינו נרתע לאחור מפני כל ההופעות
 השליליות האלה. כי גם השלילה היא רק חיצונית, אבל
 "בעומק ירידתה אורה חיובית עליונה גנוזה" ("אורות" 29).
 השלילה היא רק מנקודת־מבט של הפרט, אבל לגבי הכלל
 הכל מצטרף לטובה. עצם המהות של הכלל היא התכללות
 כל הכחות: החיוביים והשליליים, וגם השליליים "מצטרפים
 להוציא כלי למעשהו כמו הכחות החיוביים" (שם). משום כך
 טעות היא להתרחק מן העבודה הקדושה של בנין הארץ
 בגלל הופעות הבוסר הנגלות כיום לעינינו, כי "סוף סוף
 תתנער תנועה זו מרסיסי טל הילדות ותבקש את נשמתה.
 את סוד הגאולה הצפון במעמקי הויתה" ואז תתגלה קדושתה
 הפנימית לעין כל.

לדעתו אסור גם להרחיק את אותם הצעירים הדבקים
 בכללות ישראל ובא"י, אעפ"י שכלפי חוץ "מכסה עליהם חושך
 גדול וכבד מאד". כי "כל זמן שהם דבקים בחפץ לבם בכללות
 האומה, עליהם נאמר: ועמך כלם צדיקים" ("אורות", 85).
 כי הדבקות בכלל היא סימן, שבמעמקי נפשם שורה קדושת
 הסגולה הישראלית.

אכן קדושת ישראל היא משני סוגים: קדושת הסגולה
 וקדושת הבחירה. "הסגולה היא כח קדוש פנימי מונח בטבע
 המציאות ברצון ה', וכמו כל דבר שבמציאות אי אפשר לו
 להשתנות כלל" ("אגרות" 72). אפשר אמנם להאפיל על
 קדושה זו ולהסתירה, אבל אי אפשר לעקרה ממקומה. לעומתה

תלויה קדושת הבחירה בקיום המצוות ובתלמוד־תורה, והיא באה לידי גלוי ע"י מעשים טובים. ישנן נשמות "שאף עפ"י שהן שפלות מאד בענין הבחירה וע"כ הן נגועות במעשים רעים רבים ובדעות רעות מאד, ה' ישמרנו, מכל מקום אור הסגולה מאיר בהם" (שם 128). והסימן לכך היא ודבקות בכללות האומה. אותם הצעירים "המחבבים את כללות ישראל וחושקים בארץ ישראל", סימן שאור הסגולה מאיר בהם. ובעקבתא דמשיחא "מתגבר ביותר כח הסגולה שהוא תוכן זוכר חסדי אבות וכו', כלומר: לא מצד הבחירה שבאה מצד המעשים טובים שבבנים ומצד התשובה, אלא למען שמו המתגלה בזכירת חסדי אבות" (שם). ועל דורות אלה אומר התקוני־זהר שהם "טב מלגאו וביש מלבר".

בכלל מתיחס הרב ברחמים לאותם הצעירים, הנמשכים אחרי הדעות הנפסדות המתפשטות כיום בעולם. לדעתו דינם כאנוסים. בתוספות (סנהדרין כ"ו ע"ב) יש סברא שחשוד על עריות לא יפסל לעדות מכיון דחשוב כאונס, משום דיצרו חוקפו, "כן היא האי שפחא בישא שנתנו לה מן השמים שליטה טרם שתכלה לגמרי ותנדרוף כעשן, שהיא משדלת בכל כשפיה הרבים את בנינו הצעירים לזנות אחריה – הם אנוסים גמורים" ("אגרות" 21).

גם בנדון זה אינו מסתפק בשכבה החצונית, כי אם משתדל לחדור אל השורש ולחשוף את הנקודה הפנימית, ובראותו "נשמות ישראל בועטות וזועפות, משברות ומכלות, יורדות לרעות בשדות זרים, משפיקות בילדי נכר, מחללות

גאון כל צבי", הרי הוא מוצא, כי לפעמים זה נובע משורש טוב, "שהנטיה האידיאלית היותר עליונה נגעה בהם רק נגיעה כל שהיא", ומתוך שהם מתאווים לטוב מוחלט שכזה "שאין בעולם לו דוגמא ויסוד, מה שאין הכלים שלהם יכולים לסבול, על כן הם מהרסים את הבנוי לפי מדת העולם", אבל אין ידם ויכלתם משגת לבנות את העולם הנהרס "והם מושרשים בעולם התהו בערכו הנשפל". אבל גם "גלוי כח זה הוא אחד החזיונות הבאים לצורך שכלולו של עולם" לצורך אמוץ כחותיה של האומה, האדם והעולם, אלא שבתחלה מתגלה הכח הזה בצורת התהו ולבסוף ילקח מידי רשעים וינתן בידי צדיקים, גבורים כאריות, שיגלה את אמתת התקון והבנין (ורעונים, בקובץ "התרבות הישראלית").

ולא רק במעמקי הנפש הישראלית מוצא הרב נצוצות מאור העליון, כי אם גם בתוך תוכן של עצם האידיאות החדשות, שצעירי ישראל נמשכים אחריהן הוא מוצא נצוצות אלה, כי "הצד הטוב שבחול, החלק המעולה, שחכמת האדם ומוסרו שואף אליהם, הרי הם מוכרחים להיות מוכרים בתור סעיפי אורות מותרי מוחין". אמנם ברור, שאין לחשוב אותם לעצם הטוב, ברור שהם רחוקים אלפי מדרגות מן הטוב העליון, אבל הם נחשבים "כקצות שערות הראש והזקן של אותם הדיוקנים העליונים המתגלים בסוד חיי חי עולמים". אפילו לדעה משחיתה כמו עצם הכפירה יש תפקיד ידוע בעולם: לגדע ולהשמיד מן האנושיות את שרידי ההגשמה והאליליות שנשארו בה, ואחרי שיטהר מן העולם את כל

הסחי שנתקבץ באנושיות משיירי האליליות "יטהרו השמים ויראה האור הבהיר, שבתכונת האמונה העליונה שהיא שירת העולם ואמת העולם" ("זרעונים").

ובמדה שאנו מתקרבים אל אור הגאולה הולך העולם ומטהר יותר ויותר מן הסחי הזה שבאנושיות, ואם אמנם מצד הפרטי, בנשמות היחידים, אנו רואים ירידה מדור לדור במובן הרוחני, אבל מצד הכח של כללות האומה, מכיון שכל דור מוסיף קדושה על קדושת הכלל, יוצא: "שכח זה הולך ומתרבה וכלליות האומה בתוכיותה מלאה יותר אור ה' מכפי הערך של העבר" ("אגרות", 58).

משום כך אין המלחמה נגד הצעירים הדבקים בכללות האומה יכולה להיות "בחמה שפוכה", כי אם מלחמת הסברה "לגלות הטעות ולברר שהכל נובע ממקור עליון" ("אורות"), ומצוה לקרב את אלה "כדי להגביר על ידי כך את כח הטוב הצפון בהם, עד שיתגבר לגמרי על הרע של הבחירה המונח בהם". והוא מצטער צער רב, על אשר רבים מאחינו אינם מכירים בדבר הזה והם רוצים להכניס פרוד בין חלקי האומה, כי "אין קץ לרעות הגשמיות והרוחניות של התפרדות האומה לחלקים — זאת היא ממש מחשבת ע"ז כללית ר"ל" ("אורות", 85). אולם ביחד עם זה הרי ברור, כי לא לחנם נתנו ממרום אחיזה בתוך המחשבה הישראלית לרעיון הפירוד, ודאי שגם במעמקי הכח השלילי הזה גנוז הרבה חיוב. ראשית כל, יש נשמות כאלה שההתקרבות לפורקי עול תורה ומצוות יכולה להזיק להם, ובמקום לגלות את נצוצי

הטוב שבהם, הם יכולים "להדבק בצד הרע שבהם". משום כך "השי"ת נותן בלבבם רצון זה ומחשבה זו של שनाה ושל התרחקות כדי שלא יבולע להם" ("אגרות", 128). ושנית, "אותם תמימי לב אשר מעומק טהרת רוחם התנגדו לציונות, הם הם אשר צרפיה והסירו חלק גדול מסיגיה, עד אשר הביאיה בפעולתם השלילית אל המדרגה הזאת, שתהיה ראויה להתלבש בלבוש מלכות מעשית ולא תזרה כולה מרוח בית ישראל" (שם 277).

הנה כי כן, הכל אתי שפיר. הכל מכוון לאותה המטרה העליונה, לגלוי אור המשיח הגנוז במעמקי ההר. וגם הדברים הנראים לנו, כשליליים וכסותרים את עצם המטרה, בפנימיותם הם מלאים חיוב ומסייעים "להוציא כלי למעשהו". לא רק שבנין הארץ אינו בניגוד לגאולה העתידה, כי אם הוא חלק ממנה, "העקבות", הצעדים הראשונים של אותו האור הגדול שעתיד להתגלות. משום כך "אנו נקראים ממעמקי היותנו הישראלית לתמוך בכל כחותינו הגשמיים והרוחניים ב"ציונות המעשית והעיונית, הפוליטית והדיפלומטית וכל ענפיה יחד". כי בכל אלה נמצאים "ענינים נשגבים ונעלים", אלא שהם רק "הגוף הציוני, ואנו קרואים לזרוק מיד את הנשמה בגויה (המוחטבת הזאת, כדי שתהיה ראויה באמת לשמה" "אורות" 135). ואין להתעלם לאחור בגלל המכשולים, שאנו פוגשים בדרכנו, כי "כל ירידה במהלך המאורעות הרי היא בבחינת ההתכסות של הגואל, וכל עליה הבאה אחריה היא בחינת התגלותו", ומשום כך אחרי כל ירידה בא "צעד של

דליגה לטובה". כי כל היסורים האלה הם בבחינת חבלי
הגאולה והם מסייעים לגלוי האור "המונח תחת ערימת החושך
הגדול", וסוף סוף עתיד האור הזה להתגלות בשלימותו ואז
כולם יראו עין בעין בשוב ה' לציון במהרה בימינו.

הרעיונות המקוריים האלה על תחית ישראל בארצו,
שבכחם לשמש לפלוס נתיב לרבים בעולמנו המלא חפוש
ותעיה, היו עד כה מפורזים בכתבי הרב שבדפוס ובכתבי-
יד, ומשום כך היו סמויים מעיני רוב הצבור. בכתבים אלה
אספתי עיקרי הרעיונות שסודרו בי"ב פרקים לפי הענינים. על
ידי כך מתקבל מושג ברור משיטתו הנעלה של הרב בענינים
האלה העומדים ברום עולמו של היהדות.

ירושלים ת"ו, שבט תר"ץ.

ישעיהו שפירא.

א.

ארץ ישראל והאומה הישראלית

א.

ארץ ישראל איננה דבר חיצוני, קנין חיצוני לאומה. אמצעי למטרה של ההתאגדות הכללית והחזקת קיומה החמרי או אפילו הרוחני. ארץ ישראל היא חטיבה עצמאית קשורה בקשר-חיים עם האומה, חבוקה בסגולות פנימיות עם מציאותה.

ב.

סגולת הארץ וסגולת האומה מתאימות יחד. כשם שהאומה מיוחדת להתרוממות האלקית במעמקי חייה, כך הארץ, ארץ ד', מכשירה את העם היושב עליה בנחלת עולמים, הבאה בברית ובשבועה ובבטחון. נצח ישראל, מיוסד על הטבע האלקי הקבוע במטבע ארץ-חמדה נפלאה זו, המזווגת לעם זה אשר בחר לו יה לסגולתו. נשמת האומה והארץ יחדו פועלות את יסוד הויתן, תובעות את תפקידן, להוציא אל הפועל את עריגת קדושתן.

ג.

ויעמידה ליעקב לחק, לישראל ברית עולם (תהלים ק"ה). החק המוטבע בעצם הדבר המתהווה הוא הנותן לו את

א

הבטחה של העמדה התדירית הקשורה בדבר עצמי. שהוא יותר איתן מהקשר של דבר מקרי. קדושתה של ארץ־ישראל, סגולותיה הפנימיות, התאים השם יתברך עם הסבע הרוחני העצמי היסודי של האומה, שתכונת הסבע הקיים, נחתם בזה ביסוד הקודש של אב האומה המיוחד רק לה בלא שתוף של אחרים כלל, זהו יעקב: "ויעמידה ליעקב לחק". השבועה הזאת המקושרת עם הארץ נעשתה לתכונה עצמית קבועה בנפשו של יעקב, שממנו עבר הדבר במהלך הדורות להיות קשר נצחי לאומה כולה, לישראל עם ארץ חמדתו, אשר אהבת נצח אליה חרותה על לוח לבם, ולעדי עד היא קימת לישראל ברית עולם.

ד.

"לאמר: לך אתן ארץ כנען חבל נחלתכם" (שם). ארץ ישראל מתאימה לכנסת ישראל בכללותה לדורותיה לעד ולעולמי עולמים. ועם זה היא מתאימה ג"כ לחייהם של כל הפרטים, של כל יחיד ויחיד מישראל לפי ערכו, לפי מדתו ומהותו בעצמיותו. וההתאמה היא ג"כ מדויקת, עד שאפילו המדה והשעור של אי, בין בכללותה בין ביחס למגיע לאכל חד ואחד מישראל ממנה לכל הדורות ולכל הזמנים, הכל מתאים בכוון העליון מיד ה' נותן ארץ חמדתו לעם קדשו, וזאת היא האמרה הקדושה האמורה כאן, המתחילה בלשון יחיד ופרטי: "לך אתן ארץ כנען" ומסיימת בלשון רבים. כי היא כוללת בתוכה את הקישור הנצחי מצד אחד ואת התכונה המדודה, ביחס להשעור המפורט

והכללי, מצד השני. "חבל נחלתכם", שער מדוד, חבלים
נפלו לי בנעימים, וקשר נצחי לעדי עד, נחלה שאין לה
הפסק, אף נחלת שפרה עלי, חבל נחלתכם.
ה.

"בהיותכם מתי מספר כמעט וגרים בה" (שם). קשר
הקודש של ישראל עם ארצו הקדושה אינו דומה לקשר
הטבעי שכל עם ולשון מתקשר על ידו אל ארצו. כי הקשר
הטבעי מתפתח רק במשך זמן רב, ע"י המון מאורעות,
ע"י עם רב ועצום שמתכנס יחד לדור באיזו ארץ בתור
ישיבת קבע, ואז מתחילה איזו חבה הסתורית, הבאה מתוך
התרגלות, לפעם בלבבות הדורות הבאים וקשר רוחני מתהווה בין
העם והארץ. מה שאין כן הקשר האלקי ממקור הקדושה שנתקשרה
כנסת ישראל בקדושת ארץ חמדה. החותם הקדוש הזה התחיל
להיות מובלט ע"י ההארה האלקית העליונה "בהיותכם מתי מספר"
בזמן קצר ותכוף יחד עם הופיעם בארץ ועוד קודם לכניסתם,
ובהיותם יושבים בתוכה לא ישיבה קבועה כ"א בתור
גרים, ששום דבר שיסודו בטבע לא עזר לקשר הזה
שהופיע בתור יצירה אלקית בדבר ד', וברית קדשו בחק
שבועות עולם אשר הוא אמר ויהי, "בהיותכם מתי מספר
כמעט וגרים בה".

ו.

"והיה כי יביאך ד' אל ארץ הכנעני והחתי והאמורי
והחוי והיבוסים, אשר נשבע לאבותיך לתת לך ארץ זבת
חלב ודבש, ועבדת את העבודה הזאת בחודש הזה" (שמות י"ג).

מכוונים הם מקריה הפרטיים של ארץ־ישראל למאורעות הגדולים של הופעת הקדושה של אור ד' אשר באו בגללה, על כן חקוק אותו הרושם של מועד האביב בשלמותו בארץ הקדושה בתור אספקלריה מכוונת המראה לנו את האור והזהר, את חדוש החיים והחרות אשר נעשה לנו בימי אביבנו הגדול במועד צאתנו ממצרים בחוץ יד של אדון כל המעשים ברוך הוא. היסוד הזה הובע בארץ המיוחדת שהיא זבת חלב ודבש, הארץ של חמשת העמים הנקובים בזה, שתולדותיה ותוצאות אדמתה, הן מורות על הפעולה המדויקת והנפלאה של אוריה ורושם האביב זורח בה בכל אורו ויפעת הדרו, וממנה מסתעפת הוד השפעתה על כל האומה, בהקבלה המכוונת של "ועבדת".

ז.

"ובטובך הגדול ישוב חרון אפך מעמך ומעירך מארצך ומנחלתך". יש טוב סתמי שהוא מתיחס לכל דבר מצד פרטיותו ולכל זמן מצד ערכו המיוחד. מצד השקפה פרטית זו יש מקום לחרון אף שעושה רושם (זבחים ק"ב וספרי). אבל הטוב הגדול הוא הטוב העולה מהכללות המאוחדת של כל הפרטים, בין פרטי המקום בין פרטי הזמן בין פרטי המציאות בכללותה. והנה הנושא של הטוב הגדול בתכונת נצחיותו הוא כנסת ישראל בתור עם ד'. אם מביטים בו באספקלריה של הטוב המצומצם, ישנם דברים במציאות מצד הפרטים המביאים את החרון־אף, אבל כשמשיקפים על הכלל כולו אנו אומרים: כולך יפה רעיתי ומום אין בך. הטוב יוצא

לפעלו דוקא כשהוא מרוכז בנקודת אורה, שבצורת מקום
 היא עיר ד', ירושלים עיר הקודש. וכשחרון־האף סר
 מהעם ע"י הופעת הטוב הגדול הכללי, יוכל הרכוז של
 הקדושה להיות מואר במלוי אורו. אמנם מלוי אור זה אין
 לו השלמה רק אם יופיע בכל התפשטותו, וכח ההתפשטות
 של הטוב האלקי בתכונה מקומית הלא הוא כל גבול ארץ
 הקודש. ע"כ יוסר החרון־אף מארצך, מצד הטוב הגדול
 הכללי שנותן מקום לקדושה הרכוזית של העיר ומלוי מפעלו
 של רכוז בכללות הארץ. אבל כל הקבוץ של העם יחד עם
 המרכז של קדושת אורו בתוך העיר ושל התפשטותו בתור
 ארץ, אין לו תעודה כ"א כשכל אלה קונים את התכונה
 של הנצח הבלתי פוסק עד כדי להקרא נחלה, — מה נחלה
 אין לה הפסק (זבחים) אף הם בקדושתם העליונה אין להם
 הפסק. ואלה המעלות העליונות העוסרות את העם ואת
 העיר ואת הארץ ואת תכונת הנחלה הכוללתם, ראויות הן לבוא
 אליהם מצד הטוב הכללי הנובע מקדושת החפץ הטהור בעו
 קדושתו המיוחד לישראל, מכחה של קדושת המחשבה והרצון
 להדבק עדי עד באלקי עולם ד', ומכח הרושם הנצחי של
 קדושת נסיון העקדה שבגללה בא תוכן הברית והשבועה
 לזכור חסדי אבות לבני בנים עדי עד.

ח.

אמר עולא: נקטינן אין אוכלוסא בבבל. תנא אין
 אוכלוסא פחותה מששים רבוא. (ברכות נ"ח).
 להבין את מושג הכלל ברום מעלתו צריך שילוו אליו
 ה

כל המכשירים שיעמידו את הכלל בתור אומה שלמה, שאז
 יוכר ענין החטיבה של האומה, ובעם ה' אלה רק אז יגלה
 ויתרומם הכלל בתור גוי גדול וקדוש. המכשירים הם: הארץ
 והמספר. הארץ, ארץ הקדושה, רק בעזרתה הרוחנית, ההיסטורית
 והחומרית וכל תנאיה נתראה בתור עם. שהוא המובן מאוכלוסא.
 אמנם בבבל, מקום הגלות, בארץ ממשלת זרים, לא נוכל
 להתיצב בתור עם ולא יקבלו ענינינו הכלליים תכונה כללית
 לאומית. על כן לא יתראה בהם ההוד וההדר השופע על
 הכללות הלאומית שעל ידה מתאחדים כל פרטי האוכלוסא
 באחדות נפלאה. בחכמת חכם הרזים יתברך. וגם אם יקבצו
 קבוצינו בארץ ה' צריך שיהיה שם גם הרבוי מתאים לענין
 הלאומי הראוי, שאם יהיה רק קבוץ שיוכל להקרא עליו שם
 מפלגה או כתה, אין זה הוד האוכלוסא ולא באלה יתגלה
 לנו חכמת חכם הרזים. ששים רבוא הוא המספר ההכרחי לפי
 תכונת עם ה', שעמדנו עליו בתחילת היותנו לעם בצאתנו
 ממצרים. ולהורות ניתן, כי לא נתחלפו תנאינו הלאומיים
 במאומה ע"פ מרוצת הזמן השוטף. כי יסוד לאומיותנו תלויה
 ודבוקה היא בשם ה' אלקי ישראל הנקרא עלינו ודברו
 קיים לעד. על כן אותו המספר שכלל בקרבו את סכום הדעות
 והפלגות וערכיהם הפרטיים מראש מקדם, מספיק ג"כ לעת
 כזאת להעמיד בנו את הצביון הכללי, ולא יעיוז גם כיום
 יחידים לאמר שהם בדעתם הפרטית יעמידו לנו גדרים
 לאומיים, כי היה לא תהיה. עם ישראל גוי מעולם הוא.
 שכל כלי יוצר עליו לא יצלח. ילעג למהרסיו החצוניים

והפנימיים. והאוכלוסא שתהיה לא בארץ הגלות כי אם בארץ ישראל ובמספר הראוי ששים רבוא. תהיה תחלת צמיחת קרן לבית יעקב, ובה הננו בטוחים שתהיה נאמנה ע"פ רוח ה' אשר עלינו להקים עדות ביעקב ותורה לשים בישראל, להיות לעם לפני ה', והקדישו את קדוש יעקב ואת אלקי ישראל יעריצו.

ט.

וואת האדמה אשר נתת לנו (דברים כ"ו) — בטל ובמטר ובולדות בהמה".

— כאשר נשבעת לאבותינו, ארץ זבת חלב ודבש". — כדי שתתן טעם בפירות. (מעשר-שני פ"ה כ ג).

יחש ארץ זבת חלב ודבש להבטחות האבות היא מכוונת מאד. לעם שפל אין צורך בהרחבת החיים ועוד תזיק לו. ברכת ד' היתרה והגדושה תתנהו לנום בחיק העצלות באשר אין לו מעורר הכרחי, או תוציאהו לתרבות רעה. אבל עם נעלה וגוי קדוש ראוי שיחיה חיים של הרחבת הדעת, לא על הלחם לבדו כי עם על ברכת השם. חיי התענוג הנלקח לתועלת רוממות הנפש הוא מרומם גוי על. כן לאות על מצב ישראל הרם, שסוף כל סוף יגיע אליו באה ההבטחה כי ארצם תהיה ברוכה, ארץ זבת חלב ודבש. ובאות זה נתבשרו האבות שבניהם יהיו אנשים רמי המעלה, שברכת ד' הרוחנית תתגדר בהם ע"י חיי השלוה והעידון. אעפ"י שבאשמת הדורות שהרעו בחירתם נתקיים בעונינו: ואכל ושבע ודשן ופנה אל אלהים אחרים, מ"מ זאת היא

מחלה עוברת, והיא תתעכל ע"י צירוף הגליות וכור הצרות שעברו עלינו. אבל הגוי שנוצר לגדולות ישראל על אפיו להיות מלא זיו החיים, ועם הנוצר לחכמה ודעת, להפיץ אורה ובינה רבה בעולם, אי אפשר שיחיה חיים של צמצום באין דבר מרחיב את דעתו. ע"כ "זבת חלב ודבש" היא גזרה להקיש על יתר נועם החיים, כפי הדרוש לנפש גדולה של עם הוגה דעות ופונה רק למעלה. לכן אמרו חז"ל שדבש וכל מיני מתיקה מרגילין את הלשון לתלמוד תורה. על כן יסוד זבת חלב ודבש שנשבעת לאבותינו אינו מציין את הרבוי הכמותי של העושר החמרי בלבד, שעדיין אין בו מפורש היתרון של העם הצריך לברכה זו, כי אם היתרון האיכותי שתתן טעם בפירות, כלומר: טעם נאה וערב המעדן את הנפש ומשמחה. זהו דבר גדול ועיקרי בעם אשר פנייתו היותר אדירה היא שלימותו הרוחנית, השכל וידוע את ד', שזאת היתה המגמה של שבועת ד' לאבות ביחש להקשר הנצחי של הבנים עם הארץ המקודשת עדי עד.

י.

"והיה כי יביאך ד' אל ארץ הכנעני כאשר נשבע לך ולאבותיך ונתנה לך" (שמות יג). ארץ ישראל יש לה הסגולות החיות העליונות של יסוד הקדושה היותר עליונה המתגלה בעולם, שיש בכחה להפך את התוכן היותר רע והיותר מקולקל לטובה ולברכה. לשם כך שם הארץ הוא כנען, האיש המקולקל והמקולל, אוצר הכעור והבהמיות והשפלות האנושית. וכל הנסיות השפלות האלה נוסעו באנושיות, מפני

שאוצר חיים נעלה מאד גנוז בה דוקא, והעלול להתגלות רק ע"י כח נעלה הנובע מיסוד האורה העליונה, יסוד שבועת עולמים בדבר ד' המוטבע בסגולת הארץ הפנימית, ע"י עם ד' הממשיכים את יסוד קדושתם מאבות העולם עד דור אחרון. זהו היסוד הבסיסי לבחירה הנפלאה של העם ושל הארץ יחדו, המקושר מאד ביסוד התולדותי התכוני ההולך ומופיע בחיים הדוריים לארץ ולדורים עליה ע"פ ברית ושבועה, ועל כן נאמרה הקדמה זו של פסוק זה בכל פרטיותה: "והיה כי יביאך ד' אל ארץ הכנעני", וההבאה הזאת הרי היא: כאשר נשבע לך ולאבותיך. התוכן היסודי שהונח בתכונת סגולת הארץ באופן בלתי משתנה בעצם, להיות לה קשר רוחני אמיץ עם האבות והבנים יחדו, והיחס של הכנעניות של הארץ כולה, מסר ונתנה לך בכחך למזגו להפכו להעלותו אל מרום הקדושה, להוציא ממסגר אסיר.

יא.

רב חסדא ורב המנונא הוי יתבי בסעודתא, אייתו לקמייהו תמרי ורמוני. שקל רב המנונא בריך אתמרי ברישא, אמר ליה רב חסדא: לא סבר ליה מר להא דאמר רב יוסף ואיתימא רב יצחק - כל המוקדם בפסוק זה קודם לברכה? אמר ליה: זה שני לארץ וזה חמישי לארץ. אמר ליה: מאן יהיב לן נגרי דפרזלא ונשמעינך. (ברכות מ"א).

כשם שהברכות עצמן מעירות את הלבבות לדעות ישרות, שהן אבות למעשים ישרים ומדות טובות, כן גם פרטיהן להלכותיהן בנויים עפ"י דרכים מפולשים למדות

טובות ויקרות ועיקרי תורה באמונות ודעות. ובאשר חבת ארצנו הקדושה היא יסודה של תורה, שהיא מביאה את כלל עם ד' וכלל העולם כולו להשלמתם. ע"כ מחוברים עניני הברכות בהקדמתם ובסמיכותם לארץ שבתורה, להורות כי כל הקרוב קרוב יותר לארץ. מי שיש לו יותר אהבה לארץ ויותר השתדלות בענין ישוב ארצה הוא מוקדם לברכה והוא קרוב יותר אל השלימות. וכאשר חבת הארץ מחולקת לפי מעלת האנשים והכרתם, כי יש שמחבב את ארצה בשביל סגולותיה היקרות וצמא מאד לרצות אבניה ולחונן עפרה כדי לקיים את המצוות התלויות בארץ ובשביל התכלית העליונה הנמצא בה לכלל ישראל ולכלל העולם במעלתם הרוחנית, ויש מי שמחבב את ארצה ומשתדל בישובה ובדירתה בשביל שמכיר בה התכלית של המנוחה החומרית והרוחנית הטבעית לכלל ישראל, שהוא ג"כ דבר טוב ונשגב, ובכל זאת לא בא עד המעלה הראשונה למי שמכיר יסוד התכלית העליונה שבחבת הארץ. ע"כ רמוז בפסוק קירוב הברכות לארץ בשתי מערכות. חמשה מינים נגד ההשתוקקות לארץ באופן העליון המעולה, מכוונים נגד חמשה חומשי תורה שהם יסוד ההשלמה הישראלית, וממנה נמשכת ההשלמה האנושית וכל המוקדם בה וקרוב יותר לארץ מוקדם לברכה. והחלק השני נגד המכירים את ההשלמה הטבעית של כלל ישראל בארץ, בהשלמתם החמרית והרוחנית הטבעית כראוי לכל עם גדול וחכם, ברוח ובחומר, זית שמן ודבש. ולמדנו מכאן כמה גדולה היא המעלה של מי שמשתוקק לישוב בארצה

אפילו לשם התכלית החומרי והטבעי של הכלל. כי אצל הכלל יהפך תמיד כל ענין גשמי לרוחני. וכל תוכן טבעי לתוכן קדוש ואצילי. והתכלית העליונה בא תבא ע"י חבור עם ה' בארץ ה'. ע"כ מי שיש לו קורבה יתרה לארה"ק אפילו במדרגה הנמוכה, יש לנו לחזקו ולאמצו ולהקדימו לברכה ממי שמתאחר ומתרחק אעפ"י שבתוך הלב יהיה המתרחק בעל מדרגה יותר עליונה, מכל מקום ישוב הארץ וחבתה בפועל הוא דבר נשגב. וכמו שאמרו חז"ל עמרי זכה למלכות בשביל שהוסיף עיר אחת בא"י, אעפ"י שהיתה כוונתו ודאי חומרית. ויש לנו לימוד שצריך לחזק את הכחות החומריים של כלל האומה ומוזה יבא ג"כ חזק לנפשות הרוחניים העליונים. ע"כ אמר להם זה שני לארץ, אעפ"י שהוא שני לארץ, במדרגה השניה, מכל מקום הוא קדום לחמישי לארץ במדרגה הראשונה. לענין הרושם שאנו צריכים לעשות עלינו בחבת הארץ: אעפ"י שהוא בעל נפש שפלה נגד הראשון, מכל מקום פעולותיו הגשמיות מתקרבות למטרה רמה. ועל כן מתוך החזק החומרי יבא חזק נפשי רוחני. על כן אמר לו כהלכה וכענין מאן יהיב לן נגרי דפרזלא ונשמעינך. מי יתן לנו חזק גופני וכח חומרי אמיץ כברזל, להיות שרירי הגוף חזקים, ונוכל לקבל ממך שלימות רוחנית גדולה כמדתך, לחבב את החזק החומרי בכלל עם ה', מפני שמביא ודאי לחזק הרוחני. ועל ידי עניני הכלל בצד ההטבה של המצב הלאומי הטבעי של ישראל יוטב ג"כ המצב העליון המקודש המגמתי האלקי, מי יתן לנו אמצעים

יא

חזקים לחזק את הצד הגשמי והחומרי של הכלל בנגרי
דפרזולא, ברכב ברזל, בבריחי ברזל ובכח אמיץ וגוף חזק
כברזל, להתאזר בגבורה ולרומם קרן ברוח גבורה, ונשמעינך,
ונלך בדרכך. לזכות לזה עפ"י דרכה של תורה, באהבה
ושלום, להרבות כח ועצמה פנימית אפילו גשמית. כי זאת
תביא לנו המשמעת הרוחנית שהיא המטרה, "לא בחיל ולא
בכח כי אם ברוחי אמר ה'" ואאר "שבחי ירושלים את ה",
הללי אלקיך ציון, כי חזק בריחי שעריך ברך בניך בקרבך.
השם גבולך שלום חלב חטים ישיב"ך", והחותם והתכלית
הבא מזה בהכרח וכפי קדושתן של ישראל הוא "מגיד (על
ידי זה) דבריו ליעקב חקיו ומשפטיו לישראל".

יב.

כדי לדעת את חיי האומה ואת מהלכה ושאיפתה כלפי
העמיד ביחוד, צריכים לבוא לארץ ישראל ולהיות קבוע בא"י,
קבוע בגוף, בנפש וברוח.

ב. תורת הארץ

א.

יניקת תורה שבעל־פה היא בגניזה מן השמים ובגלוי מהארץ, וצריכה ארץ ישראל להיות בנויה, וכל ישראל יושבים עליה מסודרים בכל סדריהם: מקדש ומלכות, כהונה ונבואה, שופטים ושוטרים וכל תכסיסיהם, אז התורה שבע"פ חיה בכל זיו תפארתה, פורחת ומעלה נצה, ומתחברת לתורה שבכתב בכל שעור קומתה. בגלות נסדרו התאומים, נתעלתה תורה שבכתב למרומי קדשה, וירדה תורה שבע"פ בעומק תחתית. ומ"מ היא מקבלת יניקה חשאית מאור תורה שבכתב, מספיח העבר, המספיק להעמידה בחיים מצומצמים, והיא יורדת ונופלת בכל יום ויום, עד אשר מהרה יפוח היום ואור חיים יבוא מאוצר גאולת עולמים, וישראל יעשה חיל, ינסע על ארצו וישגשג בכל הדר סדריו, אז תחל תורה שבע"פ לצמוח מעומק שרשיה, תעלה מעלה מעלה, ואור תורה שבכתב יזריח עליה קרני אורה מחדש, חדשים לבקרים, והדודים יתאחדו בנוה אפריונם, ואור נשמת אל חי העולמים המתגלה בתחית ישראל וברום קרנו יאיר באור שבעת הימים, על אור החמה ואור הלבנה גם יחד.

ב.

תורת ארץ ישראל הולכת ונעורה. יחד עם תנועת הבנין, העבודה המעשית וההכרה העצמית.

ג.

בארץ ישראל מתגדלות האותיות של נשמתנו, שם מחשיפות הן נהרה, יונקות חיים עצמיים מזיו החיים של כנסת ישראל.

ד.

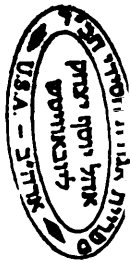
בכל דבר שבקדושה, וכמו כן בחול, ישנן מעלות ומדרגות, וכל אחד נכזה מחופתו של חברו. אבל זה המין של האור והעדן של הקדושה הנמצא בארץ ישראל לת"ח מבקשי ה' איננו נמצא כלל בחו"ל. ואנכי הנני בזה יודע ועד, כפי קסני.

ה.

יצירה עצמית ישראלית, במחשבה ובתוקף החיים והמפעל, אי-אפשר לישראל אלא בארץ ישראל.

ו.

בארץ ישראל, שהיא מקום הנבואה, יש רושם לשפע הנבואה בסדר הלמוד וההבנה. היא מוסברת מתוך השקפה פנימית, ואין צורך כל כך לאריכות ברורים. והיינו "אורא דא"י מחכים", ותלמודא בבליה הוא מטריד להו (ב"מ פ"ה א'). וחכמת הנבואה, שהיא יסוד לחכמת האגדה, שהיא הצד הפנימי של שרשי התורה, פעלה בא"י הרבה יותר מאשר בבבל שאינה ראויה לנבואה, כדאמרינן במ"ק כ"ה יד

יִרְאוּי הִיּה רַבִּינוּ שְׁתֶּשֶׁר־ה' שְׂכִינָה עָלָיו אֵלֶּא שְׂכַבֵּל גְּרַמָּה לֹו. וְהִנֵּה אֱלֹה הַמוֹשְׁפָּעִים מֵהַשְּׂרָשִׁים שֶׁל חֻכְמַת הַנְּבוּאָה – הַקִּיצוֹר הוּא מַעֲלֵה אֲצֵלֶם, וְהַנְּתוּחַ שֶׁל הַהֲלָכוֹת וְהוֹצֵאת דְּבַר מִתּוֹךְ דְּבַר נַעֲשֵׂה אֲצֵלֶם בִּסְקִירָה רַחְבָּה מֵאֵד, וְדִי לֵהֶם רִמּוֹ קֵל לַהֲחָלִיט מִשְׁפָּט. וְזֶה הִיּה יִסּוֹד סֹדֵר הַלְמוּד שֶׁל יְרוּשָׁלַּיִם, שְׁלֵגְבֵי אֱלֹה הַזּוֹכִים לִיהֲנוֹת מֵאוֹרָה שֶׁל מַעֲלָה הִיוּ דִּידְקוּקִים קִצְרִים לְבִרּוֹר הַהֲלָכָה. אֲבָל לִגְבֵי בְּנֵי בָבֶל שֶׁשְּׂרָשֵׁי הַנְּבוּאָה לֹא הִשְׁפִּיעוּ עֲלֵיהֶם כָּל כֵּךְ לֹא הִיּה מִסְפִּיק הַקִּיצוֹר וְהִיּה צוֹרֵךְ בְּאִרְכּוֹת דְּבָרִים.

ז.

יִסּוֹד הַפְּלִפּוֹל וְהַחֲדוּשׁ שְׂבִאִי, אִפִּילוּ בַּהֲלָכָה, בְּנוֹי בַּעֲקָרוֹ מַעֲצָם הַיִּסּוֹד הָרוּחָנִי שֶׁל חֶפֶץ אֲדוֹן כָּל עוֹלָמִים יִתְעַלֶּה שְׁמוֹ, הַנִּמְצָא בְּכִלְלוֹתָהּ שֶׁל תּוֹרָה וּמִזְהִיר וּמִנְהִיר בְּכָל מִצְוָה וְהֲלָכָה, בִּסְעִיפָיָהּ וּסְעִיפֵי סְעִיפָיָהּ, עַד שֶׁהַדְּבָרִים שֶׁמִּחִים כִּנְתִּינָתָם מִסִּינִי, בַּחוּל צְרִיךְ לַעֲוֹלֵל בְּמַחֲשָׁכִים עִי הַתִּיבוֹת שֶׁל הַתּוֹלְדוֹת, לְדַמּוֹת רַק מִלְתָּא לְמִלְתָּא, וְהַנְּקוּדָה הַתּוֹכִית, הַמִּיּוֹסֶדֶת בְּמַעֲמָקֵי קוֹדֶשׁ הָעֲלִיוֹן, אִיא לְתַפּוֹס.

ח.

מִצַּב הַנֶּפֶשׁ הַדְּרוּשׁ לַעֲוֹמֵק שֶׁל הַלָּכָה, עִיפֵי סִגְנוֹנָה הַקְּבֹועַ הַמוֹשְׁגָר אֲצִלָּנוּ מֵאֵז נַחֲתָם הַתְּלִמּוּד, אִינוּ דוּמָה בְּטַבְּעוֹ לְמִצַּב הַנֶּפֶשׁ שֶׁל הַהֲתַהֲלָכוֹת בְּרַחְבָּה בְּמִרּוּמֵי הָאִידִיָּאלִים הָאֱלֵקִיִּים וְרוּיָהֶם, שְׂאִיפּוֹתֵיהֶם וְהַרְחַבְתָּ עִידוּנֵיהֶם. לָכֵן נִפְלְגוּ הָאֲגָדָה וְהַהֲלָכָה, הַנִּגְלָה וְהַנִּסְתָּר, בַּהֲבִדְלָה מִקּוֹרֶתִית. אֲמֵנָם הוֹנַח שְׂאִיפָה פְּנִימִית בְּמַעֲמָקֵי הַנִּשְׁמָה לְשִׁלֵּב אֶת

ההלכה והאגדה יחד. נסיון זה עשו מפלפלים בפלפולים
שונים, שאנו רואים בהם רוח קדוש של נסיון יצירה, מושקה
מטל החיים של חפץ האחדות והשלום הגמור בין העלמין
דאתגליין ובין העלמין דגניזין. אמנם לא יצא בצורה של
גדלות וגמר פרי, כי אם בצורה קטנותית ובוטרתית, ותכלית
נסיה נפשית זו היא האחדות הרוחנית המחלטת של העולמות
הללו הנראים כנפרדים. וכל מה שאורו של משיח הולך
ומתקרב ושרשי הנשמות מתבסמים, הולכת ההארה של רזי
תורה ומתגלה ומתבלטת יותר. ולפי גלוי זה הולכים הענינים
הגלויים ומתאצלים יותר והם מתקרבים לצד הרזיות, ואחד
באחד יגשו ורוח לא יבוא ביניהם". ההסברות המתחדשות
בדרכה של התורה הנגלית מדור לדור, יש בתוכן נקודה
פנימית של התקרבות להרחבה הרזית של רחובות הנהר אשר
לכינה העליונה. ות"ח יקרי דעה הם עובדים בזה את השדה
אשר ברכו ה' ומתקרבים בזה לאור "הגאולה" שהוא תלמוד
הירושלמי, העומד לעומה "התמורה" שהוא תלמוד הבבלי.
שהוא האור של ישיבת מחשכים שבארעא דמחשכא. באחרית
הימים יגלה אור ה' ויתקרב הסגנון של ההלכות המאוששות
עם האגדות דחקל תפוחין קדישין במועד קץ המגולה, שהוא
שיבת ישראל לארץ ישראל ולהחיותה בבנין מעשי: "ואתם
הרי ישראל, פריכם תתנו וענפכם תשאו לעמי ישראל כי
קרבו לבוא". שתכונתו היא קבוץ החתום והסתום דליבא
לפומא לא גליא, תוכן קץ החתום, עם הגלוי של עבודה
גשמית מורגשת מכל המון עובד. בגאולה כפולה זו יוחל

כח זרוע ה' לגאול את הגופים מעול שעבודם הקשה מעצבך ומרגנך ומהעבודה הקשה אשר עובד בך". ואת הנשמות ממכאוביהן ומחשכיהן, מכל המדות הרעות, מכל השנאות והצמצומים, והיו לגוי אחד בארץ על אדמת ישראל".

ט.

סתרי תורה מביאים את הגאולה, משיבים את ישראל לארצו, מפני שתורת אמת בעוז הגיונה הפנימי דורשת בהרחבתה את הנשמה השלמה של האומה, והאומה מתחילה להרגיש על ידה את הכאב של הגלות, ואיך שאי אפשר כלל שצביונה יצא אל הפועל כל זמן שהיא דחופה וסחופה על אדמת נכר. אבל כל זמן שאור התורה העליונה הוא חתום ועזוק, אין התביעה הפנימית של שיבת ציון מתעוררת בעומק אמונה. ההתעוררות שבאה מצד הצרות והרדיפות של האומות אינה כי אם התעוררות מקרית של צרוף. היא ראויה להלהיב כחות נחשלים, אבל יסוד החיים מוכרח לבא מצד עצמיותה של התביעה הצורתית של האומה, וזה יתגדל ויתאמץ ע"י מה שאור תורתה הפנימית, עומק דעותיה וחביוני חביוניה ילכו ויחיו בקרבה בגאון גדלם.

י.

דרישת אלקים של המשפט נשארה סגולה ישראלית, שהיא מתגלה באופי האלקי הכולל עולמי עד וזורח בארץ ישראל, בארץ חבל נחלתו, מקום האורה של סגולת הקודש.

יא.

הנשמה של כנסת ישראל עומדת להתנער בארץ חמדה.

ואנו צריכים להוסיף לה אומץ ועוז. רובם של בני תורה שבא"י הם הרוסים וצריכים טפול ואמוץ, חיים של שמירת הבריות, שהיא מחוברת ג"כ עם עבודת ה' באמת בזהירות וזריזות, שמחת הנפש וצהלת הרוח, עם נתינת חלק הגון בעתו ובזמנו להרגש הצער העליון, צער העולם כלו וצערה של כנסת ישראל, על סתום המאורות העליונים ומעוט שפעם, על לב כל בשר ועל המון גוים וממלכות בארץ מחחת ועל שריהם ומנהליהם ממעל, שרק ת"ח בא"י מסוגלים להרגיש יפה את המרירות העמוקה ולשאת עד להושעת השועת עולמים בפדות גוי ואלקיו ב"ה. כשהרוח מתמלא אורה מתהפכת גם המרירות הזאת בעצמה לעונג ישרים, לקרבת ה', לטהרה ולקדושה, לאהבת תורה ויראת שמים מרוצפת באהבת ישראל ואהבת הבריות, העושה את האדם נחמד למטה ואהוב למעלה.

ג. המצוות התלויות בארץ

א.

מדי עברי לראות את שלום אחי ושלום כרמי יהודה וכל מטעיה הנחמדים, למטרת העמדת חק ומשפט בדבר המצוות התלויות בארץ מדי שנה בשנה, קרני זיום הולכים ומאירים את כל חדרי לבבי וכליותי, לרומם את רוחי ולהעליז כליותי, במשוש ארץ חמדה בכל יום, בכל עת ובכל שעה, בלב מלא צפית ישוּעָה לשיבת בצרון של אסירי התקוה, עם ה' הגדול אשר אהבתו העליונה תרוממנו על במתי ארץ.

ב.

ההוד והפאר המיוחד שיש במצוות התלויות בארץ, כשהן מתקיימות עכשיו בארץ ישראל על ידינו, ע"י אותו החיל החלוץ ההולך ובונה את ארץ האבות ומכין אחרית ותקוה יותר חזקה ויותר בהירה לדור יבא, מתגלה לנו מתוך עוז חפצנו הפנימי המפעם בקרב נשמתנו, להעמיד את צביון אומתנו על ארץ אבותינו במלוא תארה, בכל שרטוטיה וקויה המשלימים את תכונתה, המגלים ומבליטים שזאת היא אומתנו אנו בערכה הרם המקורי, בגוייתה בנפשה ברוחה ונשמתה.

ג.

כשם שהמצוות המעשיות בכללן בכל מלואיהן, שהלכו

יט

עמנו בגולה ושמרו לנו בה את לח חיינו ואת חותם רוחנו
ע"פ עצמותנו הפנימית. הביאו אותנו לאלה ימי התחלת
תקופת ההארה לחיים של חפץ תחית האומה בארצנו. כן
ביאו אותנו המצוות התלויות בארץ לידי רוממות החיים
שנקבעו עפ"י צורתם השלמה. וכל אשר נוסף להתבונן
במהותן של המצוות התלויות בארץ כולן ונראה כמה רחוקות
הן מאתנו, כמה היינו צריכים להיות בתנאים יותר בריאים
חזקים ומושלמים עד שיהיו אלו המצוות מתקיימות בהם
במילואן. כן יגדל בנו החשק לקיים באהבה וביקר את אותו
החלק שאנו יכולים לקיימו בתור זכר לדבר, זכר קודש.
זכרון לחיים שלמים שיבואו אלינו בבוא תשועה שלמה לעמנו
על אדמתנו לתשועת עולמים. ובקיימנו אותן עכשיו
הננו מעשירים את נשמת אומתנו באותה אש הקודש אשר
תהיה לשלהבת הקודש מלאת החיים לעת חיה.

ד.

מלאי חיים הם לנו הזכרונות האצורים בזכר שאנו
עושים. ע"פ המסורה וע"פ תקון סופרים, עפ"י קבלת אבות
מקדם או עפ"י שריד מעיקר חיוב דין תורה, לפי התמצלות
ההכרות המתפרדות בשיטות המעשיות של חכמת ההלכה
לכל המצוות התלויות בארץ. מצומקים נראים לנו עתה
הדברים, צורה דלה יש להם מבחוץ, אבל חיים וענין רב
הם מלאים בפנים. אנו מערימים בהכרח בחלק מהישוב על
שמירת השמיטה במכירה לנכרי את הקרקעות, מקיימים את
נתינת המעשרות לכהן וללוי ע"י תקון שאין בו הפסד גדול

לנותן, ולא ריוח גדול למקבל, מברכים ומפרישים, ופודין את המעשר השני הראוי להאכל בקדושה בעיר המרכזית הקדושה והחיה, המקום אשר בחר ה' לב האומה לכל זרמי חייה, משלמים סרים שפתינו, שפך שיח תחת סדרים חיים, במשטר חי וקיים, המלא הוד ויפעה, שירה וזמרה, עוז וחדוה, אבל אלה הגרגרים הזעירים כח־צמיחה גדול גנוז בהם, אל כל מה שהם עורגים, מכל מה שהם צומחים בעבר, ואת כל מה שהם עתידים להצמיח להבא. כל זה כלול בהם באופן טפסי. וכן הם פועלים בחשאי על הנשמה המקיימת, פועלים להלהיב בהתמדה אש קודש לאהבת הארץ באלה המניות של קדושה, ביתרון האלקי הדתי הלאומי והמוסרי הכלול בכל המעשים הללו, ומחנכים את העם בימי שפלותו לרוח גדלו.

ה.

כיצד מעלין את הבכורים? כל העירות שבמעמד מתכנסות לעירו של מעמד ולנין ברחובה של עיר, ולא היו נכנסים לבתים. ולמשכים היה הממונה אומר: קומו ונעלה לציון, אל בית ה' אלקינו. (בכורים, פרק ג').

בנוהג בין האומות, שאמה שכל עסקה ומחיתה אינה כי אם עבודת אדמה ולא תשים מגמתה למסחר ולחרושת המעשה שהוא מורכב עם המסחר, לשים מקום דרישה למעשי ידי האומנים בעלי מלאכה וחרושת, היא יורדת בהתפתחותה בכשרונות נפשותיה, מפני שהיא ע"פ המצב הזה מתבודדת לעצמה ואין לה מקום לקלוט רוחות של דעות ומדות חדשות מיתר האומות. אמנם עם ה' אלה, אע"פ שתכליתם

כא

ודאי להיות עם חכם ונבון כליל המעלות המדות והדעות
 היותר טהורות ומושכלות, מכל מקום חפץ ה' הוא שיהיו נטועים
 על אדמתם, נהנים ונוזנים מטוב ארצם, איש תחת גפנו
 ואיש תחת תאנתו, ולא ישימו כל מעיינם בעניני כלכלה,
 זולת עבודת אדמתם ויבולה, המביאם להיות נפור בעמים
 שונים לעשות מסחר וקנין. והוא מפני שכבר שם בכח האומה
 היקרה הזאת שתהיה יכולה להשתכלל בעצמה בכל חמדת
 שכל ורעיון וכל כשרון, ואין לה צורך לקלוט רוחות מן
 החוץ. אמנם באומות העולם כח המסחר יחזק את האגד
 החברותי מפני המשא ומתן שיש לסוחרים הצריכים זה לזה,
 ועובדי אדמה שכל אחד מתענג על טוב ארצו אינם נאגדים
 זה עם זה ע"י דברים כאלה. אמנם כך היא המדה שיהיה
 האגד המקשר את עם ה' אהבה שאינה תלויה בדבר, כי
 אם קשר רוחני, אהבת ה' ותורתו, שכל הטוב והנשגב היוצא
 מזה אינו נבנה כי אם ע"י כח העממי שבעם ישראל. על
 כן הבכורים הם המורים על החבה היתרה הנודעת ליסוד
 עבודת האדמה לאומה הישראלית, שתרבותה תגדל דוקא
 בהיותה בתור עם לבדד ואינה ראויה ללמוד אל דרך
 הגויים, וכח האחדות נשלם ע"י הצד הרוחני שהוא אדיר
 בה. על כן כל עירות שבמעמד מתכנסות לעירו של מעמד,
 תחת שבאומות העולם היה יסוד אחדותם נבנה ע"י יריד
 ומסחר, נבנה כאן ע"י הדבר המשותף בעבודת ה' טהורה.
 ולנים ברחובה של עיר להורות ג"כ על חבתם לחיי הטבע
 שנמצאת בעבודת האדמה. ואינם נכנסים לבתים ג"כ מפני

טומאת אוהל. שאמנם ההתרחקות מחיי הטבע הטהורים גורמת טומאות רבות ואשרי העם שבורר לו חיי תם טבעיים בהנצלו עם זה מירידה של פראי אדם וזוכה להיות תרבותי ובעל דעה רמה וזכה עד מאד. וזה אי אפשר כי אם בעם ה' אלקי ישראל שהוא כרכא דכולא ביה, ממנו מלכיו, ממנו נביאיו, ממנו חכמיו, וכן הוא אומר: ממנו סנה ממנו יתד ממנו קשת מלחמה, שכל יתרונו יהיה רק כשישים לב לפתח את החמודות הקדושות הגנוזות בכחו העצמי הגדול. ואיננו צריך כלל לכרמי זרים. במקהלות ברכו אלקים ד' ממקור ישראל.

ד. ארץ ישראל והגולה

א.

יסוד הגלות והשפלות הנמשך בעולם בא רק ממה שאין מודיעים את א"י את ערכה וחכמתה ואין מתקנים את חטא המרגלים שהוציאו דבה על הארץ בתשובת המשקל: להגיד ולבשר בעולם כולו הודה והדרה קדושתה וכבודה. והלואי שנזכה אחרי כל ההפלגות כולן מצדנו להביע אף חלק אחד מרבבה כחמדת ארץ חמדה ומהדרת אור תורתה ועלוי אור חכמתה ורוח הקודש המתנוסס בקרבה.

ב.

אי־אפשר לאדם מישראל שיהיה מסור ונאמן למחשבותיו, הגיונותיו, רעיונותיו ודמיונותיו בחוץ־לארץ, כתכונת הנאמנות הזאת בארץ ישראל. הופעות הקודש באיזו מדרגה שהן, נקיות הן בארץ ישראל לפי הערך, ובחוץ לארץ מעורבות הן בסיגים וקלפות מרובים.

ג.

הקדושה שבטבע היא קדושת ארץ ישראל, והשכינה שירדה בגלות עם ישראל הוא הכשרון להעמיד קדושה בנגוד לטבע. אבל הקדושה הלוחמת נגד הטבע אינה קדושה

כד

שלמה, היא צריכה להיות בלועה בתמציתה העליונה בקדושה העליונה, שהיא הקדושה שבטבע עצמה, שהוא יסוד תקון עולם כולו וביסומו הגמור, והקודש שבגולה יחובר אל קודש הארץ, ועתידין בתי כנסיות ובתי מדרשות שבבבל שיקבעו בארץ ישראל" (מגילה כ"ט).

ד.

ההבדל עצום ונשגב בין תורת א"י לתורת חו"ל: בא"י שפע רוח הקודש מתפרץ לחול על כל ת"ח שמבקש ללמוד תורה לשמה, וקל וחומר על קבוץ של ת"ח. והרוח הכללי השופע בנועם והולך ומתפשט הוא הרודד את הפרטים, הוא המרחיב את ההלכות, הכל מלמעלה למטה. מה שאין כן בחו"ל. רוח כללי קדוש אי אפשר לשאוף באויר טמא ועל אדמה טמאה. אלא כל פרט ופרט מן התורה מעלה איזה ניצוץ, איזו הארה להתקרב אל רוח אלקים חיים, השוכן על עמו פה בארץ חיים. "על הגאולה – זה תלמוד ירושלמי" ועל התמורה – זה תלמוד בבלי" (זהר חדש רות). הידיעה הזאת היא מאירה נתיבות גם על מהות הלמוד בכללו, גם על סדריו, גם על סדר העבודה השלמה הראויה לבחירי יחידי סגולת ת"ח במקום אורו של עולם, גם על עצם תכנון של עצמיות הסברות, ההיות, החדושים ופולפולים.

אנחנו יכולים להמשיך טל אורות של אויר ארץ חמדה באופן כל כך נוזל ושופע, באופן כ"כ מעדן ומקדש כל רוח ונפש וכל קרב וכליות, עד שילך עמנו אור הבבלי להתאחד
כה

עם התלמוד הירושלמי ויחדיו יאירו באור שבעתים. ואל זה
אנחנו צריכים לשאוף. לא לעזות יחשב לנו, כי ייפה נת
קטנה שבא"י מסנהדרי גדולה שבחור"ל.

ה.

ערך חכמת היראה, האמונה והעבודה, הרחבת המוסר
וחכמת החיים, עם עמקה של תורה וגזלותה באורח גאוני
אמתי, הוא מפולג ומחולק בחור"ל, ומוכרח להיות מפולג.
ביסורים גדולים עומדים ת"ח וצדיקים שבחור"ל, המבקשים
לאחד מקצועות נפרדים לפי הרגיל, והכל מפני שאין ההארה
העליונה של האחדות האלקית מאירה שמה. פה, נודה ונהלל
ונברך את שם כבוד ה' אלקי ישראל אשר העמידנו בקרן
אורה, הכל אפשר, ולא רק אפשר כי אם מוכרח: כשמבקשים
את הטוב העליון שהוכן להדרש בציון, מוצאים הכל. וכשמסתפקים
פה בדברים נמוכים, שהם ראויים רק ליושבי ארץ מאפליה,
אין מוצאים אפילו את השיעור המועט.

ו.

הדמיון של ארץ ישראל הוא צלול וברור, נקי וטהור
ומסוגל להופעת האמת האלקית, והדמיון אשר בארץ
העמים עכור הוא, מעורב במחשכים, בצללי טומאה וזיהום.

ז.

פעולת רוח הקדושה הנקלטת בארץ ישראל פועלת
תדיר, גם אם נזדמן הדבר ויצא האדם חוצה לארץ, על ידי
טעות או על ידי סבה מוכרחת. הרי גם הנבואה כשחלה כבר
בארץ ישראל אינה פוסקת גם בחוץ לארץ. יהיה היה דבר
כו

ה' אל יחזקאל בארץ כשדים—היה מפני שכבר היה".

ח.

כל מה שקשה יותר לסבול את אויר חוץ לארץ, כל מה שמרגישים יותר את רוח הטומאה של אדמה טמאה, זהו סימן לקליטה יותר פנימית של קדושת ארץ ישראל.

ט.

היהדות בגולה, לולא היניקה שהיא מקבלת מטל החיים של קדושת ארץ ישראל לא היה לה בסיס מעשי בעצם, כי אם על ידי חזון הלב. המיוסד על ציורים של תקוה ושל הגות־יקר, מצד העתיד והעבר. אמנם יש קצבה כמה כח יש בחזון־לב זה לשאת עליו את משא החיים ולסול בכחו נתיבה לחיי עם, והקצבה נראה שכבר מלאה צבאה. ע"כ יורדת היהדות בגולה פלאים, ואין לה תקוה כי אם לנטוע אותה במקור חיים של חיים ממשיים, של קדושה עצמית. שאינה מצויה כי אם בארץ ישראל. אפילו ניצוץ אחד של החיים הממשיים הללו יחיה המון גדול ורב של חיים תזיוניים. החיים הממשיים של קדושת היהדות אינם מתגלים כי אם בשיבת האומה לארצה, שהיא המסלה הסלולה לשיבתה לתחיה, וכל העליוניות שברוחה ובחזון לבה יקומו ויחיו כפי אותה המדה, שהיסוד המעשי יתפוס מקום להחיות את החזיון המתעלה.

ה. הצפיה לישועה

א.

צפית־ישועה היא כח־המעמיד של היהדות הגלותית,
והיהדות של ארץ ישראל היא הישועה עצמה.

ב.

שאיפת ישראל לבנין האומה, לשיבת הארץ, היא
שאיפה של עומק הטוב החודר את כל היש בשרשו. לא זקיפת
לבנה מאיזה בנין כי־אם פניה שלמה ועמוקה אל היסוד של
כל הבנין, לכוננו בתיקון, לא לעצים אחדים וענפים מאילן
החיים והטוב, אלא לחשוף את המקור, את מעין החיים
שלשד החיים עם כל שרשיו, גזעיו וענפיו, פארותיו ועליו
משם יונק, וממנו יבא רוח חיים, רוח חדש, ועולם חדש
יבנה.

ג.

אש האהבה הטבעית לאומה ולתחיתה, ההולכת ומתגדלת
בארץ ישראל ועיי איי, תתלקח בגאון עווה יחד עם אש
ה' אש הקודש, של כל טוהר האמונה בעוצם חסנה
וגבורתה.

כח

ד.

כל תשוקת חיי הכלל והפרט, כל תקוה של גאולה, רק ממקור מעין חיים זה הם נובעים, כדי לחיות את החיים הישראליים במלואם בלא סתירה ובלא הגבלה. וזאת היא תשוקת ארץ ישראל, אדמת הקודש, ארץ ה'.

ה.

הצפיה לראות בהדר ארץ חמדה, השקיקה הפנימית לארץ ישראל מגדלת את אותיות הקודש, את אותיות החיים העצמיות הישראליות שבפנימיותנו ועצמיותנו.

ו.

לפי גודל התשוקה והקשור של האדם לארץ ישראל הרי רעיונותיו מזדככים מיסוד אוירא דא"י החופף על כל מי שמצפה לראותה. "שישו את ירושלים וגילו בה כל אוהביה".

ז.

הזרות שמרגישים בחוץ לארץ הרי היא מקשרת יותר את כל חשק הרוח הפנימי לארץ ישראל וקדושתה. הצפיה לראותה מתגברת וציור חקיקת תבנית הקודש של ארץ אשר עיני ה' בה חמיד מתעמקת יותר ויותר. ועומק תשוקת הקודש של חבת ציון, של זכירת הארץ שכל חמודות בה קשורות, כשהיא מתגברת אפילו בנשמה יחידית, הרי היא עושה פעולת נביעה מעיינית לכל הכלל לרבבות הנשמות הקשורות בה.

ח.

בתוך הלב פנימה, בחדרי טהרתו וקדושתו, מתגברת השלהבת הישראלית הדורשת בחזקה את ההתקשרות האמיצה והתדירה של החיים אל מצוות ה' כולן. ובלב כל הריקנים שבישראל ובלב כל פושעי ישראל האש בוערת ויוקדת בפנימי פנימיות ובכללות האומה כולה. כל חפץ חרות וכל תשוקת החיים, כל תשוקת חיי הכלל והפרט, כל תקוה של גאולה רק ממקור מעין חיים זה נובעים, כדי לחיות את החיים הישראליים במלואם בלא סתירה ובלא הגבלה. וזאת היא תשוקת ארץ ישראל, אדמת הקודש, ארץ ה', שבה המצוות כולן מתגלמות ומתבלטות בכל חסיבותן.

ט.

התעוררות חפצה של האומה בכללה לשוב אל ארצה, אל מהותה, אל רוחה ואל תכונתה, באמת אור של תשובה יש בה. הדבר מתבטא בברור גמור בבטויה של תורה: "ושבת עד ה' אלקיך", "כי תשוב אל ה' אלקיך", המקושר עם "והביאך ה' אלקיך אל הארץ". התשובה היא תשובה פנימית, אלא שהיא מכוסה בהרבה מסכים חוצצים – ואין כח בשום עכוב ומניעת השלמה לעכב את האור העליון מהופיע עלינו.

י.

השאיפה למהירות הבנין נותנת מעוף של קדושה מברקת בנשמתנו, והשקיקה שהמהירות הזאת תהיה בימינו מקשרת את כל מהות החיים שלנו גם בצורתם הזמנית ליסוד הקדושה השלמה העליונה שכל הארץ תאיר והאירה

ל

מכבודה, שיבנה בית המקדש במהרה בימינו.

יא.

ולא בעיר של זהב. מאי בעיר של זהב? רבב"ח אריו"ח ירושלים דדהבא, כדעבד לה רבי עקיבא לדביתהו" (שבת נ"ט). מה נאמנה ונעימה היא ההתעוררות הנפשית של ההידור הישראלי לראש הבנות היקרות: בעיר של זהב, עיר עזו לנו, ירושלים דדהבא. אומה טובה וקדושה היא מורשת אמהות טובות, תורת אמת של כנסת ישראל. ע"כ ההשגה העצמית המולידה את ההרגשה הטובה והקדושה צריכה להכנת קדושת האם, שבכל עומק הרגשתה בנקודה היותר ראשית של נטיית נפשה ההוד והפאר המיוחדים לה. שמה צריכה ההרגשה הקדושה הכללית של מרכז האומה בכללותה בהדרה וקדושתה למצוא מקום. והחומר היותר נאה לקבל צורה נאותה היא ההרגשה העדינה והקדושה שהיא צריכה להיות בסיס להנשמה האלקית הנשאבת ממרומי השכל העליון מקור תורת אמת, זאת העיר של זהב, הנתונה בראש הבנות היקרות, בנות ציון היקרות, הקשורות בקשר איתן וקיים, בכל רגשי לב טהור, בעמם וארצם. ומרכז חיי האומה וכבודה היא הדרך ויפין

התחיה

א.

אוצר החיים של הקודש בכל לב בישראל הוא גנוז, בכללותה של האומה. כח זה הוא הרודה בכל הליכותיה ומהותה. עריגתה למחצבתה, לתחיתה, לארצה, רק בתכונת הקודש המיוחדת לאפיה היא קיימת. והאופי של התכונה אשר לתחית החול איננו כי אם פרוזודור של הטרקלין, הצעדים הראשונים שהילד מתחיל ללכת ואשר הם יביאוהו לרוץ אורח כגבור.

ב.

התחיה צוברת את כל אידיאלינו הנצחיים וגונזתם בהתחלתה במעשים קטנים, בהשתדלות מתנחלת לדורות לשוב אל הארץ, אל המקום שזכיותינו וסגולותינו ממתינות לנו, בהתייחסות של כבוד לכל אוצרנו בעבר, ורוח נשא לקראת התרוממות האומה בעתיד, ההולך ומתעלה עפ"י חפצנו ועבודתנו. החבה ההיסטורית לעם ולארץ מוכרחת להתפרנס מהאמונות והדעות של העבר, אמנם כל זמן שמתעלה שאיפת רוחנו מתגדל בנו אור העבר, וק"ו שלא יתקטן ולא יסוף, ולעד לא תחזור בקרבנו הדעה האלקית למין מיכניקה טבעית עורת-חרשת, לב

אסורה בדעות עקרות, שאין להן מה להפרות ומה להחיות
כי אם "ילכו מחיל אל חיל יראה אל אלקים בציון".

ג.

התשובה אל הטבע הישראלי, ההולכת ומפעמת
בהתעוררות התחיה הלאומית ותקוותיה, אך היא תביא את
התשובה השלמה, האחווה בחכמת ישראל והמאוחדת וקשורה
בחכמת אלקים חיים העליונה, שהיא השורש העליון אשר
לתורה בכל מלואיה, שבכתב ושבע"פ, של החק הכתוב והמסור
ושל כל תכונה יקרה.

ד.

כל המאמץ את חיי עולם הרי הוא בונה את האומה
בפועל. כי חיותם הלאומית של ישראל היא המשך מהצלחת
עולמים. וזהו הגודל של תורה שבעל פה, שעמדה להשגיר
באומה את חיי העולמים במלא מובנם. ולהוציא מלבן של
צדוקים, שהתלהבותם הלאומית דמתה ללהבה של תבן,
שנשתלהבה ודעכה ואיננה, קבעו לומר: ברכו את ה' אלקי ישראל
מן העולם ועד העולם. ומיסוד עולם זה יבנה ויכונן גם
עכשיו עומק החיים הלאומיים בישראל ויתגדל בנין הארץ ע"י
כל האמצעים הכלליים ההולכים לעומת התחיה, ההולכת ומתגלה
במסבותיה הרבות, האחוזות זו בזו בתאר שלשלת גדולה,
ארוכה, מסובכה ונפלאה, מפלאות תמים דעים.

ה.

יתפתח הישוב בא"י, יבנה הבנין הלאומי, מתוכו יפוח
רוח גדול. נשמת האומה תתעורר לתחיה, מעומק טבעה תכיר
לג

את כל מהותה, מעוצם כחה תכונן את סדרי חייה העצמיים: הרוח המיוחד של האומה יכונן אמונת ה' אלקי ישראל בעולם ואין צריך לומר בקרבה פנימה. אין להצטער ולהתיאש כלל מזרמי הרוח הלאומי הטבעי ההולך וסואן; גם הקלקולים שהוא מקלקל במהלכו סופם לבוא לכלל בנין ותיקון. יתפרץ הכח הפנימי כהר פרצים, והחיים הישראליים, מתוך הכרח פנימי ומתוך הכרה חודרת גם יחד, יעשו באותו הצביון הראוי להם, — והצביון הטבעי הוא אשר יביא את התשובה הגדולה, את התשובה מאהבה, בלא שום נפילה חמרנית, כי אם תשובה פנימית הנובעת מעומק האמת שבאור החיים של הנשמה.

ו.

ידע כל איש ישראל, שכל זמן שהוא מטפל רק בצדדי החול של התחיה הלאומית, הרי הוא עובד את עבודת עמו רק מצד אחד, ואין עבודתו עדיין עבודה שלמה, עד שיהיה ג"כ עוזר וסועד לרומם את תחית הקודש בצורה לאומית כוללת. וכמו כן ידע כל איש ישראל הבונה את ערכי הקודש של האומה, שכל זמן שאיננו עוזר ותומך לבנין החלוני של האומה, הרי הוא מחסיר את צביון העבודה הלאומית המחויבת בקודש וככל אשר תתפשט יותר ההכרה השלמה הזאת, תקבל התכונה של תחיתנו הלאומית יותר את צביונה השלם, — לשמחת לב כל המצפים לתשועת ישראל מציון, באמת ובצדקה.

ז.

ישראל אוצר החיים הוא בעולם, בהיותו ממוזגת הדעת את ה' אלקי אמת, בתחיתו יחיה את העולם, יסיר את המסכה לד

הנסוכה על כל הגוים, את האפלה של הכפירה, שהיא המות
המכוער לעולם כולו, המתהלך כקטב. יקום ישראל על רגליו,
יתרומם בגבורה בארץ חמדתו, יביע את אמרת נבואתו ממקור
חיי נשמתו, יקיץ לתחיה את גרעיני החיים האלקיים בלב
כל אדם וכל חי, כל הנשמה תהלל יה, הללויה!

ח.

מי הוא זה אשר יוכל לתאר כמה גדול הוא אוצר
החיים, תיקון העולם, הצלת הנשמות, כל האושר הגדול וכל
הדר התשובה הגנוז בתחית האומה, ההולכת ומתגלמת בארץ
ישראל.

ז. גאולה

א.

הגאולה היא מוטבעת בטבע ישראל, היא חותם פנימי, גם את בדם בריתך שלחתי אסיריך מבור אין מים בו. משה מאיר את אור התורה ואליהו—את אור הטבע הישראלי הנקי, קדושת הברית, המקנא לברית, מלאך הברית. באבות מתגבר אור התורה, בבנים — אור הטבע הישראלי הקדוש, וזה יוצץ באחרית־הימים בחבורם. והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם. ומשה ואליהו יתחברו יחד באומה ובכל אחד מישראל בפני עצמו, מידי אביר יעקב משם רועה אבן ישראל, — אב ובנין דבית ישראל.

ב.

הגאולה נמשכת והולכת. גאולת מצרים וגאולת העתיד השלמה היא פעולה אחת שאינה פוסקת, פעולת היד החזקה והזרוע הנטויה, אשר החלה במצרים, והיא פועלת את פעולותיה בכל המסבות. משה ואליהו הם גואלים לגאולה אחת. המתחיל והגומר, הפותח והחותם. הם יחד ממלאים את החטיבה. ורוח ישראל מקשיב את קול התנועות של פעולות הגאולה ההולכות מכל המסבות עד מלא צמיחת קרן הישועה במלואה וטובה.

לו

ג.

אִפִּיהַּ שֶׁל הַגְּאוּלָּה הַבָּאָה לַסִּנְיָו, שְׂרָאשִׁית צַעֲדִיהָ הֵנּוּ חֲשִׁים וּמִרְגִּישִׁים, הוּא בְּתוֹכֵיהֶן שֶׁל כִּנְסַת יִשְׂרָאֵל. הָאוּמָה מִתְפַּתַּחַת בְּכָל כַּחוּתֶיהָ, מַגְדֵּלֶת אֶת רוּחָהּ, אֶת טַבְעָהּ וְאֶת עֲצֻמִּיוֹתֶיהָ. עֲדִינֵן אֵין הִיא מִכְרַת אֶת עוֹמֵק הַיִּשּׁוּת הָעֲלִיוֹנָה שֶׁהִיא כָּל יִסּוֹד תְּקוּמָתָהּ. עֵינָה לֹאֲרֹץ וּלְשָׁמַיִם עֹדְנָה לֹא תֵבִיט, וְהִיא אֵינָה שֶׁבָּה עֲדִינֵן אֶל אִישָׁה הָרָאשׁוֹן בַּפּוֹעֵל, בְּכָל חֲלָקֶיהָ. אֲבָל בְּכָל זֹאת הִיא מַעֲבֵדֶת אֶת חַיֶּיהָ בַּכַּחוּתֶיהָ הַנִּמְצָאִים בְּשִׂרְשֵׁי נִשְׁמָתָהּ, אֲמֵנָם בְּלֹא קְרִיאַת שֵׁם וּבְלֹא מַגְמָה מְבוֹרֶרֶת, אֲבָל הַכֹּל הוּא אֹרֶךְ וְכַבּוֹדוֹ, אֲלֵא שֶׁלֹּא הִיא וְלֹא הָעוֹלָם מְכִירִים בּוֹהַ בְּבִלִּיטָה. אֲבָל בְּאֵמֶת הַכֹּל קְדוֹשׁ וְאַלְקִי, וְגַם הַחֲלָקָה שֶׁשֵׁם־שָׁמַיִם לֹא שְׂגוֹר בָּפִיהָ, רוֹדֶפֶת אוֹמֵץ וְגִבּוֹרָה, וּרֹק בַּהֲגֵמֶר הַתּוֹכוֹן, בַּהֲעֲלוֹת הָאוּמָה לְמִקּוֹר מַחֲצַבְתָּהּ, אִזּוֹ יוֹחֵל אֹרֶךְ אֱלֹקֵי הַנִּקְרָא בְּשֵׁם הַמְּפֹרָשׁ לַהֲגִלוֹת. יִגְלֶה וִירָאֶה, שְׁכָל מַה שֶׁהָאִיר וְכָל מַה שִׁיאִיר, כָּל שְׁחִי וְשִׁיחִיהָ בָּהּ, הַכֹּל אֹרֶךְ אֱלֹקֵי עוֹלָם אֱלֹקֵי יִשְׂרָאֵל הוּא. "וְשִׁמוֹ אֲשֶׁר יִקְרְאוּ לוֹ הוּא ה' צִדְקָנוּ", "וְשֵׁם הָעִיר מִיּוֹם ה' שָׁמָּה".

ד.

מִתְגַּלֶּה בַּכִּנְסַת יִשְׂרָאֵל צַבְעָה הָעֲצֻמִּי. הוֹלְכִים הַכַּחוֹת וּמִתְפַּתַּחִים, הוֹלֶכֶת וּשְׁבָה לָהּ הַחֲכָמָה, הַגִּבּוֹרָה, הַיּוֹשֵׁר וְהַטְהָרָה הַפְּנִימִית. הָאוּמָה הוֹלֶכֶת וְנִבְנִית, הִיא מִתְקַנֶּת לְגְּאוּלָּתָהּ, גְּאוּלַּת עוֹלָמִים. הִיא פּוֹרַחַת בִּיפְעַת תְּפֹאֶרֶתָהּ, מִתּוֹךְ הַמּוֹן גְּלִי הַצָּרוֹת הָעוֹבְרִים עָלֶיהָ. מְכָל הַגּוֹיִם, מְכָל הַנְּפֻצוֹת, הִיא מְכַנִּיסָה הֵן רַב־דְּעָה וְהַעוֹף־הַבֶּטָּה לְמִרְחָקִים וּמוֹסִיפָה אֶת לִז

הצדדים הטהורים שמבחוץ על רכושה העצמי. קנאת עם מתגברת, הכרת עצמותה מתגדלת. היא יודעת כבר שיש לה ארץ, שיש לה שפה וספרות וכו', ועל כולם היא יודעת שיש לה אור חיים מיוחדים, שהם מעטרים אותה ומעטרים את העולם כולו על ידה, ועל ידי כל זה יחד היא יודעת את חסנה כי עוז לה באלקי אמת.

ה.

"קבץ קוֹיךָ מארבע כנפות הארץ". שורש האמונה בטהרתה המחבר את הקדושה הרוממה של אור אין סוף עם הקדושה החודרת בכל העולמים ובכל היצורים כולם הלא היא סגולת ישראל. ובשביל כך נפזרנו בכל העולם, בארבע כנפות הארץ, כדי לתמם את החזון שימלא כבוד ה' את כל הארץ ודעת אלקי אמת תחדור בכל לב, בכל נפש ובכל רוח. אמנם הפזור הועיל רק להכין את הלבבות לקראת היעוד הזה, שאחר כך בעת אשר הגאולה העליונה הנצחית תגלה ע"י קבוץ קווי ד' מארבע כנפות הארץ לארץ חמדה, אז ישוב האור הגדול של דעת אלקי אמת להופיע בכל הודו והדרו מארץ החמדה על כל קצוי ארץ.

ו.

"ישלח לקץ הימין משיחנו, לפדות מחכי קץ ישועתו". השמאל הוא העוזר למטרות העיקריות הראויות להקרא בשם ימין. כל המאורעות שבעולם מביאים למטרה הרצויה המושקפת לקורא הדורות מראש ב"ה. כל תולדות הימים וכל גלגולי הגליות של האומה הנם חוליות עיקריות בשלשלת לח

הגאולה האחרונה שתביא את המעמד התכליתי המכוון מההויה של האומה וכל התלוי במציאותה. ע"כ נקרא הזמן האחרון שיביא עמו את אור הגאולה, ובו אורו של משיח יגלה בעולם: קץ הימין. כלומר: אחרית כל הדברים אשר קדמו לאותו הפרק בתור מכשירים לו ומובילים אליו. ומתוך שהצפיה בעצמה אל השלמות האחריתית מרוממת את הצופה והמחכה למצב רוחני אידיאלי עליון שהיא מכריעה אותו עי"ז לכף זכות, משום כך הגאולה מקושרת עם החכוי אל קץ הישועה, וישלח לקץ הימין ושיחנו לפדות מחכי קץ ישועתו.

ז.

אין לנו כח אמיץ כזה, אשר יוכל להרים קול שופרו למען ישמע כל עם ישראל ממזרח שמש עד מבואו, בקול רעם, קומו בנים ותנו גאולה להאם הנהלאה, קומו כולכם כאיש אחד עם החיל והחוסן שלכם, עם היקום אשר ברככם ה' ומהרו לגאול את אדמת הקודש, ליתן אותה בידי בניה בונייה, השבים אליה מכל קצוות הגולה, להחיות שממותיה לבנות הנהרסות ולטעת הנשמה.

ח. אֶזֶר הַיְשׁוּעָה

א.

ההרגשה של אור הישועה מקשקשת לפנינו כזוג, כל גבול ארץ-ישראל כולו אומר כבוד וקורא להתעוררות רוחנית ומעשית איתנה, והקול עוד יחזק, מיום ליום יתן אומר רב, ומפרק לפרק ישגא החזיון, חזון מופתי עולמים, כי בא מועד למועד-מועדים, וסודות יצירת עולמים על גבול התעלומה עומדים מוכנים להתפרץ באורות מאופל. מלאי שירה ושכורי נחמה ותשובה יבאו גדודים מעברים לקומם חרבות ארץ חמדת-עולמים.

אור החסד מתגבר בעולם ואהבת ישראל הולכת ומתלהבת בשורש נשמתה של כנסת-ישראל, ונחלי עדניה ימתיקו כל המרורים, שיפעלו לאמץ כח ולהרים קול יעקב בעוז ד'.

ב.

הנה החזון מתחיל להתנוצץ. האומה הרזית שבה לארץ הרזים. ארץ הפלאות מתחלת להיות נודעת בחיים, והחיים בבואם אל תוכה אינם יודעים את עצמם, כי הם נתעלו, כי קודש קדשים הם. אבל עלילות לעלילות יצטרפו והאור

מ

יבסע מציון וגור אריה יהודה יחל לחוש את רעם גבורתו.

ג.

החוש הרוחני רואה אבוקת ישראל עולה. מארץ ישראל פורח הכל. אוצר גרעיני הנשמות של כל ישראל שמה הוא. -מציון מכלל יופי. כל יחיד ויחיד שבישראל יש לו גרעינו בארץ ישראל. שהוא עצור בפנימיות רוחו בעוצם תשוקה ואהבה. אם היא גלויה או מסותרת – זהו רק חלוק דרגאי. אבל הקשור הנשמתי ישנו. ושלהבת אש הקודש צריכה להתלהב מכל הכחות, מהכחות הפנימיים והחיצוניים, מאותם העומדים בצביונם ולא פנו חוצה ומאותם אשר מעומק הגלות או מסיבות אחרות, קדומות או מאוחרות, נטשטש צביונם. ההכרזה הכללית תקח עמה הכל.

ד.

ת"ל שארצנו הקדושה הולכת ונבנית לעינינו. דבר ד' בידי עבדיו הנביאים, ע"ד שיבת ציון וצמיחת קרן ישועה לבית ישראל על אדמת הקודש, הולך ומתמלא בחסדו הגדול. שבי גולה הולכים ובאים בחמדת נפש אל ערי יהודה, אשר החלו להתנער מעפר שממותן, – ועינינו רואות ושמחות.

ה.

האידיאלים שבמקור ישראל הולכים ומתגלים, מחיים הם את הרוח המוכן לקבלם בעצם רעם גבורתם, ודורשים את תפקידם לכונן עבורם כלים, כלים רבים, נשמות בריאות של דור רענן, יושב על אדמתו ואזור בגבורת ישע ימינו. המקדש, הנבואה והמלכות וכל תכסיסיהם, שולחים אלינו מא

את קֶסֶם, את אורם הזרוע בארץ החיים. קרנים מידם לנו, גלי אורותיהם מכים על עפעפינו, הסגורות בכל משך זמן הגלות הממסמסת את הכל. הננו נקראים להכון לקראת האור הגדול הזה, לדעת מה אנו ומה תפקידנו, ומה נשמתנו בכל איתנותה דורשת מאתנו. הרוח הגדול והנעלה, השואף לגדולי גדולות, הוא, רק הוא, מחזיק את החיים ואת האנושיות בהודה וגבורתה, גבורת הרוח באיתן עליונותה, הזורחת ועולה על האנושיות בכח העוז של ישראל, ההולך ומתבלט בחיינו בהתפרצם עתה בזרם של הנטיה לתקומת האומה על אדמתה ההיסטורית.

ו.

צריכים אנחנו להיות משוקעים בפועל בבנין אומתנו באה"ק, ולא להפליג לכל דבר, לגעור בקטני האמנה המגבילים את יד ד' דוקא ע"פ אותם הציורים הנדמים להם בדמיונם. כשם שאמר הבעש"ט ז"ל, שצריך לעבוד את ד' בכל הדרכים, כן צריך ג"כ לצפות לישועה, שהיא אחת מיסודי עבודת ד', שעליה נשאלין ביום הדין, בכל הדרכים, ואין דרך אחד סותר את חברו כלל. עלינו רק לסקל את הדרכים, להסידר בכל כחנו את הקוצים והחרולים ואבני הנגף שעולים עליהם, אבל בעצמותם הכל מוביל אל התכלית.

ז.

אל יקטן בעינינו ערך ההתישבות הגדולה, לפי ערך השנים הקודמות, של עם ה' על אדמת הקודש. אות ומופת היא לנו על צעדי מלאך הברית ההולך וקרב. על כן בלב

מב

מלא קדושה ואורה, גדולה ושמחה, צריכים אנו לגשת לעסוק בתורה לשמה על אדמת הקודש. לדרוש אנו חייבים את המעלה היותר עליונה, שיגיעו מעשינו למעשי אבותינו, אברהם יצחק ויעקב, לגלוי אליהו זכרו לברכה ולתחית המתים, שבכל דבר מזה ישנן מדרגות לאלפים ולרבי רבבות, עד שנעלה למעלה כל כך גדולה שתתפלש ג"כ על עולם המעשה. יקיצו וירננו שוכני עפר- בפועל ממש במהרה בימינו אמן.

ח.

ברוך ה' אשר עשה לי את הנפש הזאת ואשר הביאני במסבותיו העליונות, לעבוד בכחי המצער על הררי ישראל בעת המאושרה הזאת, ששפעת חיים לעם ה' על אדמתו הולכת ומתקבצת, להיות ממסייעים למלאכת שמים, להיות מהמנצחים על המלאכה הקדושה ליסד בציון אבן בחן פנת יקרת, להיות מכון לתקות דור־דורים לעם נורא, לגוי קו קו אשר בזאו נהרים ארצו.

ט. חומר ורוח

א.

הדור הראשון של עקבתא דמשיחא, בתחלת קץ המגולה של ישוב א"י, הוא מכשיר את החומר של כנסת ישראל, והרוחניות צריכה לשמש בו שמוש של שמירת החיים הפנימיים, וכשיתחזק הכח החמרי של האומה, אז יגלו כל הסגולות הרוחניות הקדושות שבה, ותשוב התורה וכל מאורותיה לאיתנה, להיות לאור עולם, לעטרת תפארת ביד ה' ולצניף מלוכה בכף אלקי ישראל.

ב.

בתוך החיים הגלויים הנעשים לעינינו, המוצאים את מקומם בצורה של סוכה דלה, מלאה מסכנות חמרית ורוחנית בארץ ישראל, השבה לתחיה על ידי כחות פעוטים, הנדחפים על ידי רעיונות עמומים, וגם ע"י הרהורי לב מלאים מחשכים וקצפי יאוש ומודלחים לפעמים, לכאורה, בדלח של כפירה ונטית רשע, — בתוך־תוכך מסתתרת שכינת אל חי, — מה גדלו מעשיך ה', מאד עמקו מחשבותיך!

ג.

בכל עת שמתגלים מקרים ומאורעות, רעיונות ומחשבות

0

להרים נס של קרוב גאולה וישועה, בין שהיא גשמית ובין שהיא רוחנית, הדעת מכירה את אור ה' החי המופיע בהם ואת קול ה' הדובר וקורא מתוכם. וכל אשר תטיב הדעת להכירו ולהבינו, כה תגלה את האורות של המסבות, כן תישרם אל מטרתם וכן יתחברו האורות הנעלמים עם הגלויים, יתאגד הסבב עם הנס, אגד עליון וחזק, "אז ירד שריד לאדירים עם ה' ירד לי בגבורים".

ד.

מקור הציונות, הוא המקור הקדוש העליון, התנ"ך, הנותן לה כל העומק וההוד המסרתי, וראוי להשיב לתנועת-עולמים זו את חייה. היא לא הד קול, שעם שנוא בעולם הולך לבקש לו מקלט מרודפיו, אלא שגוי קדוש, סגולת העמים, גור אריה יהודה, נעור מתרדמתו הארוכה, והנה הוא הולך ושב אל נחלתו, אל "גאון יעקב אשר אהב סלה".

ה.

הציונות המעשית והעיונית, הפוליטית והדיפלומטית, וכל ענפיה יחד, כמו שיצאו מן הכח אל הפועל עד היום, יש בהם ענינים נשגבים ונעלים, שאנו נקראים ממעמקי הויתנו הישראלית לתמכם בכל כחותינו הגשמיים והרוחניים. אבל כל אלה יחד אינם כי אם הגוף הציוני, אבל קרואים אנו מיד לזרק את הנשמה בגויה המחוטבת הזאת, כדי שתהיה ראויה באמת לשמה.

מה

ו.

אתחלתא דגאולה ודאי הולכת ומופיעה לסנינו. אמנם לא מהיום התחילה הופעה זו, אך מאז התחיל "הקץ המגולה" להגלות, מעת אשר הרי ישראל החלו לעשות ענפים ולשאת פרי לעם ישראל אשר קרבו לבא, התחילה אתחלתא זו. ועיני כל חודר ברוח דעת היו תמיד נשואות, כי יד ה' הנוהגת כל מסבות-דורים תפליא פלאותיה להביא את ההתחלה הזאת למעלה יותר רוממה. והפלא הזה קם וירא בימינו לעינינו, לא ע"י מעשי אדם ותחבולותיו כי אם ע"י מפלאות תמים-דעים "בעל מלחמות ומצמיח ישועות".

ז.

סדר הגאולה ותחית האומה בארץ ישראל צריך ללכת ע"פ סדרי הנבואה של "וזרעתי את בית ישראל ואת בית יהודה זרע אדם וזרע בהמה" — "זרע אדם לחד וזרע בהמה לחד". שלמות הצורה מוכרחת להברא בכללותה. הנפשות הנוטות לבנין מעשי, לישוב ארצי ולשאיפה מדינית, מוכרחות להתיצר בכל הגוונים החזקים הצריכים למדה זו, והאנשים בעלי הנפשות האציליות, מחיי הרוח ומעדני הנשמה, המודיעים ומזריחים את אור ה' העליון על האומה והעולם, גם הם יצאו אל הפועל בכל מלואיהם.

ח.

הלאומיות החלונית יכולה להודהם בזוהמא רבה שתחתיה הרבה רוחות רעים גנוזים, אבל לא בהדוף אותה מתוך נשמת הדור נצליח, כי אם בהשתדלות גמרצה להביאה אל מקורה
מו

העליון, לחברה עם הקודש המקורי שממנו היא נובעת.

ט.

דִּים הם המעשים הגדולים הנעשים בימינו
לעינינו, להכיר גלוי בקרב בית ישראל ובעולם כולו,
שהתנועה הלאומית המקושרת לבנין האומה בארץ ישראל היא
תנועה אלקית גלויה וקדוש ישראל בראה, תנועה שהיא
מוכרחת להשיב לעם ה' את כבודו ואת הדרו, את יסערת השפעתו
על העולם ועל החיים.

י. אבות ובנים

א.

התחיה של -השבת לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם- אי אפשר להיות, כי אם דוקא על ידי אורא דארץ ישראל.

ב.

כנסת ישראל התנערה לתחיה, ביחש לרצון של הדור הצעיר. הכחות נתעוררו בתעורה נפלאה ומתמהת. אין בשום אופן אפשרות להכניעם בדרך כבישה, כי אם לרוממם ולשגבם ולהראות לפניהם את הדרך של האורה הרוממה והאדירה.

ג.

כשם שאנו מכירים ומאמינים שתשועת ישראל תבוא ע"י התחלה של קץ-המגולה, שנעשה אנו בכח אשר נתן לנו ד' לעשות חיל: לרכוש את הארץ, לגאול אותה, לעבדה ולבנותה, לכבוש אותה בכבושים רוחניים ומעשיים, כן עלינו לדעת יותר ויותר, כי רוח ד' אשר על אליהו, להשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם, לעשות שלום בעולם, להשוות את המחלוקת, צריכה להתגלות גם בפעולה נפשית שלנו, פעולת האומה כולה, ע"י כחותיה היותר טובים,

מח

תלמידי־חכמים המרבים שלום בעולם.

ד.

כשיתרבו בנו עובדי עבודת הקודש באמת, מסקלי דרכים ומישרי נתיבות, עד מהרה יגלה ויראה לפנינו הודו והדרו של דור בנינו אלה. אהבתם העזה של הבנים היקרים לעמנו ולארץ קדשנו, תופיע ותאיר גם כן, — כשתתפרש ותתרומם ותמלא רגש אמת, — על אהבת דודנו רוענו, רועה ישראל, אלקי עולם, צור יעקב ואהבת תורת חיים. זאת אות הברית לארץ חיים ולעם סגולה. "זה יאמר לה' אני, וזה יקרא בשם יעקב, זה יכתב ידו לה' ובשם ישראל יכנה". לא יבוש עוד להקרא בשם זה נגד כל העולם הגדול והנאור, כי יכיר את העזו ואת האמת שבו. לב האבות יתחיל להכיר את כל האוצר הטוב והסגולה הגנוזה שבבנים, בעומק נפשם הערה והחיה, והבנים יכירו את הקדושה והטהרה, ההוד והתפארת המלאים בלב האבות, שלקחו להם כל אלה בנחלה מדור דורים, ע"י שמירת קדושתה של התורה ומצוותיה וע"י הדבקות הפנימית בשם ה' אלקי ישראל, שוכן בציון ובוחר בירושלים. וכל אחד יקח מחברו את כל הטוב, את כל הנאה והכשר, אחרי הזרחת אור החכמה, הגבורה, העזו והענוה משני הצדדים, שכל אלה יביאו להכרה נאמנה שרק על ידי ההתאחדות הרוחנית של ישראל הצעיר עם ישראל הזקן תבוא ישועה ותצמח גאולה.

ה.

שריד קטן מדבר גדול הוא יקר ומעולה מדבר קטן
מט

שלם. ניצוץ אחד מאור חיי האבות, מקדושתם וגבורתם אלקים
העליונה שבגדולתם, ההולך ואור באחרית הימים להשיב
לתחית עולמים את ישראל, ועמו יחד את העולם כולו, הוא
נעלה ונשגב מכל הקדושה הגלויה שבתוכן של אמונה
ויראה, תורה ומצוה, של ההמשך המועתק מספיחי ספיחים
של בנים, עם כל מרומי קודש הקדשים האצורים בהם לאין
קץ ליקרתם. כי "יפה שיחתן של עבדי אבות מתורתן של
בנים". ושיחה זו מחיה דור אחרון באהבה מסותרת, בה
מתגלה התוכן הכביר של "זוכר חסדי אבות ומביא גואל
לבני בניהם למען שמו באהבה". כאילו נדחים האורים הקלושים,
כ"שרגא בטיהרא", החוצפא כאילו מגרשת אותם — ובתוכה
רוח ה' נוססת. גדולי קדושי עולם יכירו את הרוז ויצדיקו
קודש. הם, בתומתם העליונה, יחברו את תורת הבנים לשיחת
אבות ועבדיהם, ותורה מעוטרת בכל הוד ובכל גבורה, בכל
חן ובכל תפארה, תתגלה להיות לעטרת צבי ולצפירת
תפארה לשאר עמו. חזקו אל תיראו! אור משיח מתנוצץ,
גאולת עולמים מופיעה מכל החרכים. מחושך הרשעה והכפירה
המנוולת, הבזויה וחדלת אישים, בא יבוא אור עליון, אשר
יעמיד במרחב רגלי ישראל וירומם בכבוד קרן עם יודעי
אלקיו, יאיר אור על כל מחשכים ויעודד קדושי עליונים
בישועת אמת. רק חסדי אבות ישארו, וגם כל ענוי לב, אשר
ידעו איך להיות בעיניהם דכאים וגבורים יחד, אלה הם
אשר יכירו אור התורה העליונה הנובעת משיחתם של עבדי
אבות, שהיא גאולתם של בנים.

יא.

תפקיד צדיקי הדור

א.

כל קניניה של האומה, שהם חביבים עליה מצד רוחה הלאומי, כולם רוח אלקים שורה בם: ארצה, שפתה, תולדותיה, מנהגיה. ואם המצא תמצא בזמן מן הזמנים התעוררות רוח כזאת, שיאמרו שכל אלה הם רק מרוח האומה לבדה, וישתדלו לשלול את רוח אלקים מעל כל הקנינים הללו וממקורם הגלוי, – מה צריכים אז צדיקי הדור לעשות ? למרוד ברוח האומה, אפילו בדבור ולמאס את קניניה ? זהו דבר שאי אפשר: רוח ה' ורוח ישראל אחד הוא. אלא שהם צריכים לעבוד עבודה גדולה, לגלות את האור והקודש שברוח האומה, את אור אלקים שבתוך כל אלה, עד שכל המחזיקים באותן המחשבות שברוח הכללי ובכל קניניו ימצאו את עצמם ממילא שהם עומדים שקועים ומושרשים וחיים בחיי אלקים, מזהירים בקדושה ובגבורה של מעלה.

ב.

דבר פשוט הוא שהצדיק עושה כל מעשיו בקדושה, וכל פעולותיו הגשמיות עולות לתקונו של עולם, וזאת היא אהבת המלאכה, שכל כך שגבה מעלתה מצד עצמה נא

ושנתנה בברית כמו שהתורה נתנה בברית. ומעתה אין ספק שתקון עולם מלא והתרחבות אור הקודש נמצא באמת בכל מלאכה: כל תנועה שמצלת איזה חלק מן ההויה מן שליטת התוהו — דבר גדול וכללי יש בו. אמנם הנעלה מכל היא ההצלה הכללית של הכשרת החיים הפנימיים של המציאות, להוציאם מידי גלמותם ולתקנם בתור כלים שלמים העושים את תפקידם יפה. אבל המחשבה של גדולי הדעת מתאחדת עם הנסיה ההמונית וק"ו עם אהבת המלאכה והעבודה הממשית, שהיא כבר נסיה של שאר-רוח, ורוח אלקים חופף עליה. בזמן שישנם צדיקים בדור, שאור ה' מופיע עליהם תמיד, הם מאחדים נשמתם עם נשמת הכלל כולו, והגות לב הפנימי של המוני בני אדם עושי המלאכה מתאחדת עם הגות לבבם. וצד המארה שיש במלאכה, שהיא באה מצד קנאת איש מרעהו, ומצד שנאת הבריות היונקת הרבה ממלחמת החיים בצורתה הארורה בעולם הירוד, הרי היא הולכת ומתפכחת, ויוצאה מכלל ארור ובאה לכלל ברוך.

יש כח בצדיקים ליתן אור קדושה בעצמות המלאכה עד שיהיה בה מעין כח של תורה, להביא לחיי העולם-הבא, לתקן את הפגמים ולהשיב בתשובה גמורה את עוסקיה, גדול הנהנה מיגיע כפיו יותר מירא שמים". וכשם שיש כח להמשיך את הקדושה והאור האלקי הפנימי בכל המלאכות ולהוציאם מכלל אתלטיא, כן יש כח להמציא אור קודש בכל הלשונות ובכל החכמות שבעולם. והצדיקים הגדולים צריכים להתפלל שיתמשך אור נועם ה' בכל החכמות ובכל

הלשונות, באופן שמכל מקום יופיע כבוד ה' ומכל מקום
 יפוצו קרני אורה של תורה. ותפילתם של צדיקים והארת
 רצונם עושה רושם נמרץ עד אין קץ ותכלית. ביחוד צריכים
 להפנות לזה את התפילה בעת שרואים בדור את הנסיה
 הגדולה לשפות ומדעים, ואי אפשר להלחם עם כל הפונים
 אליהם, והזמן ואותותיו מראים את ההכרח, אז קמים צדיקים
 פנימיים לתשועה, בעבודה שבחשאי, ובגדולת נפש חיה
 יחידה, באים ופותחים את הצנורות הסתומים, לשום סוד
 ה' בלמודיו. ולמודי ה' הם כל מה שבעולם, וביחוד כל מה
 שיש בו משום תקוני העולם. ומעוררים הם את הקודש שבכל
 לשון בכחו של יוסף, שכלל הכל באות ה' שבו נברא העולם
 הזה, שנתוסף על שמו, ובכחו של הדבור שבסיני שבא להרבות
 אור גדול יותר ויותר מזה, ה' אלקים יתן אומר המבשרות
 צבא רב" שכל דבור נחלק לשבעים לשון. ובזה באר משה
 את התורה היטב, היינו: שמצא את הערך הטוב האמיתי שבכל
 לשון, הכח המאצילו בהוד קודש. וע"י כך הולכת השפה
 ומתבררת, ושפה ברורה הולכת ומתהפכת אל כל העמים
 לקרוא כולם בשם ה'. וכל המלאכות יאירו באור החיים ע"י
 מלאכת הקודש, וכל מה שמתוספות מלאכות ועבודות גשמיות
 בארץ ישראל, תצא ע"י ישראל ביסודה המלאכה והעבודה
 משפלותה המארה, וכל מה שתגדל השפעת לשון הקודש
 בעולם, וכל מה שיעלה כח התורה והתפלה הטהורה, המאמצת
 להרחיב את אור האצילות האלקית בעולם, לבררה ולהודיע
 לבני אדם הדר כבודה בכל דרכי הודעה ובכל דרכי ברור

והסברה, כן יוסיף האור להגלות על כל שפה ולשון ועל כל חכמה ומדע.

ג.

הסבלנות, הנדרשת מאד לקבוץ אורגני אנושי, צריכה למדת החסד העליונה והענוה הפנימית הממתקת את כל הדינים ובונה את העולם בשכלולו, על ידי טפוחה למדת החסידות הגדולה, היוצאת מתוך בינה אלקית עליונה ותכופה, ביחוד באומתנו, אשר הרוחניות העליונה של האידיאולוגיה, היא הרבה הרבה למעלה מכל עולם ההוה, והוא בסיס נשמתה. ויש אשר מכל תנועה של חופש חמרי ושל התמכרות לעבודה בענינים חמריים מעשיים וחברתיים, נכנס בה מיד רטט פנימי: שמא הטרדה המעשית תמעט את מעינה, שמא כל מה שיוסיף הישוב תקון, יוסיף השכל חורבן, ומתוך כך היא עושה את פעולותיה הכלליות המעשיות במחצית מרץ, והרי הרוחניות מתטרפת מפני הסבוך החמרי, והחמריות מתחלשת מפני העירוב הרוחני הנדחק אל תוכה. ע"כ היא צריכה להעמיד חסידים גדולים, המיוחדים בגדולת הדעה, המבצרים את המעמד הרוחני של כללות האומה בקרבם פנימה. הם, האנשים העליונים הללו, יודעים שאוצר רוח האומה הוא בקרבם, על כן אינם חרדים ואינם באים לידי יאוש על ידי מעוט המבוע הרוחני של כללות האומה בהמוניה, שמתגלה לעתים בגלל הטרדה של עבודות המעשיות. הרוחניות החיובית עתידה להיות מתפלשת באומה מאליה, ע"פ סגולתה הפנימית, על ידי הארת אלה היחידים, שהם שלוחי

הצבור, והם נושאים בלבבם את אוצר הרוחניות המכיה של כל העם כולו.

ד.

ברית אלקים בארץ היא גלויה דוקא ע"י עבדי אלקים העליונים, והגבורה החמרית ההולמת לה הולכת ועושה את דרכה ואת סדריה. בטוחה היא שלא תחלל את מעין קדשה, כי ישנם עמם שומרי חומתה העליונה.

ה.

השרידים אשר ה' קורא, חסידי הדור, קדושי עליון, אין להם להסתכל בשום גרעון, בשום צד שלילי של כל נפש מישראל. הדבקה באיזה דבק בצור מחצבתה, כי אם להעלות את הנקודה הכללית שבכל נשמה פרטית ברום גבהה ובעלוי קדושתה.

ו.

הבו אומץ לדעה העליונה, לחסידות האלקית הרדיקלית הרוממה ותנו בזה יד לסבלנות ולענוה, לגבורה ולעבודה מעשית חברתית מדינית מתרחבת, שתתהלך ברחבה בישראל ותתבלט יפה בכל צביוני חייה בארץ ישראל, ההולכת ופורחת ומצפה לתחיה מעשית ולישועה מורגשת קרובה.

יב.

«והיו לאחדים»

א.

כל העולם ומלואו, כל סבכי התולדה וכל יצירי-מעלליה אינם כי-אם צעדים שאורו של משיח הולך וצועד בקרבם. ברומי שמים מעל, בגני העדנים העליונים והתחתונים, במחשכי הארץ היותר אפלים, בשאול ואבדון ובכל חרישות רשע וכסל, בעריצות של מושלים עריצים, גם משכילים וצדיקים, ובמזמות של מנהלי סיעות פוליטיות, בצבאות מרומים ובהיכלי אורים עליונים שכולם אומרים כבוד, — בכל, גבורת זרע-ד' אשר בבנין סוכת דוד הנופלת נגלתה.

ב.

לא חלישות כח הוא מה שתשועתם של ישראל היא קמעא-קמעא כי אם גבורת-גבורות (יומא ס"ט ב'). כביריות עליונה המקפת כל וממלאה את הכל.

ג.

כשם שאי אפשר ליין בלא שמרים, כך אי אפשר לעולם בלא שמרי החיים. וכשם שהשמרים מעמידים את היין ומשמרים אותו, כך הרצון הגס והתפיסה החמרית גורם קיום ועמדה לשפעת החיים כולם, של כל הבינונים והצדיקים. כשהשמרים חסרים והיין עומד בלא שמריו, הרי הוא עלול

לקלקול וחמוץ. הגלות דלדלה את כח החיים של האומה ושמרינו נתמעטו הרבה מאד, עד שיש סכנה לקיום החיים של האומה מחוסר תפיסת חיים מעובה, האחווה בבהמיות ובאדמה ושקיעתה החמרית. הקיום בגולה הוא קיום רסוק. לקיום המדולדל הזה, שהוא חדלון יותר מהויה, היה אפשר להמשך איזה משך זמן גם בחוסר שמרים כפי ההכרח. אבל לכל זמן, וכבר כשל הכח, והקיום העצמי תובע את תפקידו, ושיבת ישראל לארצו בשביל קיומו העצמי הוא מאורע מוכרח, וקיומו זה יוצר את שמריו: נושאי החוצפא של עקבתא דמשיחא אשר ירגז כל לב לזכרה. אלה הם הצדדים העכורים שהקיום הצלול והמשמח מתהווה על ידם, וסוף המהלך הוא: שקוע השמרים בתחתית החבית, הנמכת הכחות המוחזפים בתהום החיים, ואז מתבטל מהם כל תכנם המכאיב ומזעזע. אבל בהמשך יצירתם שהנם הולכים ביחד עם היין, חיי האומה ורוחה המתעורר, הם מעכירים אותו והלבבות רועשים למראה התסיסה, וינוח הלב וישקוט במכונו רק למראה העתיד, ההולך ועושה את מסילתו. במפלאות תמים דעים, "מי יתן טהור מטמא לא אחד".

ד.

מחלוקת הדעות ע"ד הדרכת הכלל: אם בזמן הזה, שרבו פריצים נושאי דגל ההפקרות ביד רמה, ראוי להפריד את האומה, ושהכשרים נושאי דגל ה' לא יהיה להם שום יחש עם פורקי-העול הפושעים, או שמא כח השלום הכללי מכריע את הכל—כל עיקרה של פלוגתא זו באה מפני השפלות

הכללית, שעדיין לא נגמרה הטהרה לגמרי ביסוד האופי של האומה, מצד חיצוניות נפשה, והיא מטהרת והולכת. אלה הכתות יחדו הנן בזה במדרגת שתיים נשים זונות שבאו אל שלמה. הדבור "הביאו חרב" נסיון הוא מחכמת אלקים שבמלכות ישראל. הראויה להדחות, היא הטוענת: "גזורו!", ובהתמרמה היא מבלטת את האמתת הטינא שבלב שהיא חשה בעצמה, מתחת לסף ההכרה, על ידי ניצוץ מסטרא דשמאלא המתגנב בלבבות, שצריך ביעור מן העולם, שכל ענינה הוא רק "גם לי גם לך לא יהיה". והאם הרחמניה, אם האמת, אומרת: "תנו לה את הילוד חי, והמת אל תמיתוהו", ורוח־הקודש צווחת: "תנו לה את הילוד החי, היא אמו!"

ה.

אין קץ לרעות הגשמיות הרוחניות של התפרדות האומה לחלקים, אע"פ שפרוד גמור כעולה על לב המנתחים באכזריות הוא א"א והיה לא יהיה. זוהי ממש מחשבה של ע"ז כללית, שהננו בטוחים שלא תתקיים, "אשר אתם אומרים: נהיה כגוים כמשפחות הארצות לשרת עץ ואבן, אם לא ביד חזקה וכו' אמלוך עליכם!", וככל מחשבה של ע"ז היא מחריבה ומדאיבה—אפילו כשלא באה ולא תבא לידי מעשה. יסוד צדקת הצדיקים בכל דור ודור נתמך גם ע"י הרשעים, שעם כל רשעתם כל זמן שהם דבוקים בחפץ לבם בכללות האומה, עליהם נאמר "ועמך כולם צדיקים", וחיצוניות הרשעות שלהם מועילה במדה ידועה גם כן לאמץ כחם של צדיקים "כדורדיא לחמרא", להתגבר יותר בצדקתם, והפרוד המדומה חותר תחת יסוד

נח

הקדושה כולה. כמעשה עמלק שזנב את הנחשלים, פליטי הענק, "שלח ידיו בשלומיו, חלל בריתו".

ו.

ההכרה הפנימית, שהננו שריגים מעץ החיים רב דליות ושגיא פרי, שכל מה שאנו יותר מעורים בגופו של אילן הננו חיים את החיים היותר שלמים ורעננים, בהוה ובנצח, היא תביא את תחית האומה למגמתה, היא ואך היא תקיץ את הקץ, שאליו אנו עורגים, ותתן לנו חוסן ישועות.

ז.

האהבה הבלִי-גבולית אל האומה, אם חיינו, אינה יכולה להפחת משום סבה וכשלון שבעולם "לא הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל, ה' אלקיו עמו ותרועת מלך בו". דוקא מתוך האהבה הנאמנה, מתוך רחשי הכבוד היותר מסורים בכל חום רוח ונפש, הננו באים להכריז על התשובה אל התורה והמצוה, אל הקודש והאמונה, אל מורשת אבות ומסורת קדומים, אל אור ה' אלקי ישראל, המופיע על עמו ועל ארצו לעדי עד בגאון עוזו. נתרחק נא מכל טינא, נתרומם מכל קטנות מח ולב, נתעלה מכל שנאה וקנטוריה, נספוג נא את האהבה הרעננה ממקור עדנה, נרכיב את ענפי החסד על שרשי הדעה, את הוד החופש על הדרת־השיבה של האמון של כבוד הורים ומורים, אשר לעם עתיק אציל ואיתן. לתחיה איתנה זו אנו קרואים ואליה נבוא. ארץ אבות החמורה לנו היא ארץ חיים, והיא תכשירנו לעילוי־עילויים זה, "אלקים אלקינו עולם ועד, הוא ינהגנו על מות".

ח.

הנפש של פושעי ישראל שבעקבתא דמשיחא, אלה רמתחברים באהבה אל עניני כלל ישראל, לארץ ישראל ולתחית האומה. היא יותר מתוקנת בבחינתה הנפשית מהנפש של שלומי אמוני ישראל, שאין להם היתרון הזה של ההרגשה העצמית לטובת הכלל ובנין האומה והארץ. אבל הרוח הוא מתוקן הרבה יותר אצל יראי ה' ושומרי תורה ומצוות, אע"פ שההרגשה העצמית וההתעוררות של כח פעולה בעניני כלל ישראל אינן עדיין אמיצות אצלם, כמו שהן אצל אלה שרוח עוצים אשר בתוכם מעכר את לבם, עד כדי להתקשר בדעות זרות ובמעשים המטמאים את הגוף ומונעים אור הרוח מלהתקן. וממילא סובלת גם הנפש מפגמיהם. התקון שיבוא ע"י אורו של משיח, — שיעזור לזה דבר ההתפשטות של תלמוד רזי תורה וגילוי אורות חכמת אלקים, בכל צורותיה הראויות להגלות, — הוא, שיעשו ישראל אגודה אחת, ותתקן הנפש של היראים שומרי תורה ע"י שלמות הנפש שבפושעים הטובים ביחס לעניני הכלל ותקוות הגשמיות והרוחניות המושגות בהכרה והרגשה האנושית. והרוח של הפושעים האלה תתקן ע"י השפעתם של יראי ה' שומרי תורה וגדולי אמונה, וממילא יבוא לאלה ולאלה אור גדול, והופעת תשובה שלמה תבוא לעולם, ואז יהיו ישראל מוכנים לגאולה.

ט.

הכוונה והמטרה הקדושה שאני מתכוון אליה (בישוב הארץ), בשביל שהיא ארץ ה', שבחר בה השי"ת וחבבה מכל

העולם כולו ויש בה סגולות קדושות לנבואה והשראת רוח"ק ולזכות ע"י ההליכה בה לעוה"ב, ואפילו על רשעים מגינה זכותה. — שהרי אפילו שפחה כנענית שבא"י מובטחת היא שהיא בת עוה"ב, ובודאי אין הגמרא מדברת בשפחה צדקנית, שבלאו הכי היא בת עוה"ב ואפילו חסידי אוה"ע יש להם חלק לעוה"ב, וק"ו זו שמחויבת במצוות, אלא ודאי בסתם שפחה שהיא שפלה ומעשים רעים ומדות רעות מצויים בה, כד' הש"ך ביו"ד סי' א' לענין עבדים, ומכל מקום מהני לה זכות א"י לזכותה שתה"י מובטחת שהיא בת עוה"ב — ואפילו מעשו הרשע נתירא יעקב אבינו ע"ה שמא תעמוד לו זכות ישיבת א"י, וק"ו לזרע קודש זרע בחונים בני אברהם יצחק ויעקב, דאע"ג דלית בהו הימנותא איקרו בני מעלי וכדעת ר"מ, דהלכתא כותיה בהא, וכמו שקבע הסלח "בין כך ובין כך קרואים לך בנים". וכל המתאמץ להטות כלפי חסד ולהמליץ על ישראל, אפילו כשאין עושים רצונו של מקום, הרי זה משובח, וק"ו שיש למצוא בכל אחד ואחד, גם בקלים שבישראל, כמה מרגליות יקרות של מעשים טובים ושל מדות טובות מה שאין לשער, שבודאי א"י מועילה להם להעלותם ולקדשם, ואם אין הדבר נראה בגלוי בהם, יראה בזרעם ובזרע זרעם, ככתוב: "יראה אל עבדיך פעלך והדרך על בניהם".

י.

אורו של משיח אחוז בישועת ישראל, באיתניותו של גוי איתן זה, חטיבה אחת בעולם, אשר בורא כל עולמים סא

משתבח ביקרה "מי כעמך ישראל גוי אחד בארץ". לאור עליון
 זה, שהוא כתגא על רישא דספר התורה, שלא ניתן מרוב
 עוזו ופארו לשמוש ומפעל־ידיים, ימצאו באחרית הימים
 שבילים ודרכים רחבים, נתיבות חדשות לבוא אל תפקידו
 המפעלי והגדול. באחרית הימים תקום תנועה חרישית מלאה
 אונים וחפצים, מלאה ניגודים וסתירות, מלאה אורות ומחשכינא,
 וחושבת לחתור אל החוף לישועת ישראל. אור המשיח הכהה
 בה גנוז. רבים ממחזיקיה של אבוקת־אודים קטנה זו בגדו לכאורה
 באותה האורה הגדולה, האחוזה בקו הארוך אשר לאור עולם.
 אבל ישועתם של ישראל היא תמיד ישועת ה', "אני והו
 הושיעה נא". וכאשר "פדית ממצרים גוי ואלקיו" כן היא
 כל ישועה גדולה שבגדולות וקטנה שבקטנות. בתוך החלקה
 המעשית העלובה, החרבה מכל לשד עליון, יפתחו נהרות
 רחבי ידים לאורו של משיח, לתקון עולם, מלא ברעיונות
 נצחיים, מובטחים מראש אמנה הבטחה אלקית כתובה בברזל
 ודם, בברית בשר וברית לשון, בברית ארץ ובברית עם,
 בברית עולם ובברית חיי עולמים.

יא.

"כאמור וזכרתי את בריתי יעקב ואף את בריתי יצחק
 ואף את בריתי אברהם אזכר והארץ אזכר". כאשר אנו באים
 להמשיך את המקור העליון ממקום שהתוכן הגלוי והקדושות
 בכל ברכותיהן הממשיות יונקים, אנו באים מתוך אורו של
 משה שקלט לתוכו את התוכן היותר פנימי של קדושת יעקב,
 "תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב", "ויעקב מלבר

ומשה מלגאוי (זהר), ועולים אנו למפרע בשלשלת הקדושה למצוא את אור הנשמה המחיה את קדושת הברית והשבועה, את זכר חסדי אבות לבני בניהם, לא רק בצורה רוחנית ואצילית לבדה, כ"א גם בצורה מעשית וארצית. להיות ע"י כח זה, הנובע מראש פסגתה של קדושת הנסיון הנערץ, לעם לפני ד' שוכן בארץ חיי ומתענג בכל עוז ותפארת על טוב ארץ חמדה וכל הדרה בכל המלוי של חיי הנשמות וחיי החומר בזכוכם וקדושתם, כאמור: "וזכרתי את בריתי יעקב ואף את בריתי יצחק ואף את בריתי אברהם אזכור". ומראש גובה זה של ראש צורים ושל מחשבות נאצלות אשר כולו אומר כבוד ד' והדר גאונו יוצא הכח להגשים בפועל את כל חוסן ועוז לישראל ולארץ חמדתו, "והארץ אזכור".

יב.

מורשת פליטה יש לה לאנושיות בכנסת ישראל, שהסימפטיה האלקית נמצאת בחוגה הפנימי. הרגש מעיד והבינה מבררת שאלקי עולם היחיד והמיוחד הוא הטוב הגמור, החיים, האור, הכל. והסימפטיה הכוללת הזאת חודרת באומה זו לא רק בפרטיה, כי אם דוקא בכללותה. הצמאון החי, המוחש הזה ממלא באורו ומהותיות גבירת הויתו את החיים המעשיים, החברתיים והלאומיים, כשם שהוא ממלא בהם את הכחות הרוחניים והחזיוניים, והוא הולך ומפלש את נתיבו וקורא לאומה בבוא עתה להתעודד, להתרומם, להתנער מעפר השפלות, לנתק כבלי הגלות ולדרוש פריחה חדשה בארץ אשר בה החלה התרבות הנשמית האלקית. בעד

האומה ובעד העולם כולו להתרקם. והתביעה הסימפתית האלקית איננה מתגלה בכל אורה בהתחלתה, אדרבא, היא מתגלה מקודם באופן שלילי, בגרשה את ההרגשות האלהיות הזרות שאינן ממלאות את הנפש ביחש נשמתי, כי אם בשלטון של אדנות קשה וכח של אלמות גסה, הבאים משמות הבעלים, מחוסרי האורה העדינה של יראת הרוממות והאהבה הטהורה והקדושה של קבלת מלכות שמים המובעת בישראל, "זרע אברהם אוהבי". ולפי תגבורת השלילה בידי המוכשרים לה, כן הולכת ובאה גבורת החיוב מהמחנה הגדול, מחנה אלקים, מראשי עם, בעלי נשמה של עולם האצילות, והרגש הנשמתי, האלקי הלאומי, הולך ומפריח ומתחבר אל כל המאורות הגנוזים בהיסטוריה המוחשית, והם בולטים בזהרם בנושא של ההיסטוריה ההיא, זאת היא ארץ הירושה, ארץ חמדה, ארץ קודש, ארץ צבי וארץ חיים, "גואלנו ה' צבאות שמו קדוש ישראל".

יג.

אותו הזיק הקדוש מיסוד הגאולה, מקדושת שמו של משיח, שנברא קודם שנברא העולם, שהיה טמון וגנוז באלפי עזקאין מאז נהרסה ממלכתנו, חרב בית מקדשנו וגלינו מארצנו, החל להתלהב מתחת גלי אפרות הגלות המרה אשר רבצו עליו מאות בשנים; לאט לאט הוחל הניצוץ הקדוש הזה להתנער על ידי מכונני הישוב הישן. ובתקופה האחרונה החל להתגבר בתכונתו המעשית, על ירי התנועה של חבת ציון שקדמה להציוניות. ורוח ה', אשר על עמו ודברו

הנאמן לעולם לזכור חסדי אבות ולהביא גואל לבני בניהם
הופיע על המפעל הקדוש הזה בכל חלקיו החמריים והרוחניים
עד כדי ההתעוררות הנפשית הגדולה, ההולכת ומתפשטת
בכנסת ישראל לחלקיה, בעזרתה של התנועה הציונית לזרמיה
ומאת ה' היתה זאת, כי מלחמת העולם הביאה את התמורות
הגדולות בסדרי הממלכות והמדינות, עד שיצא הכבוש הבריטי
אל הפועל ונמסר המנדט של ארץ הקודש תחת ממלכתה
והצהרת בלפור קבעה את חותמה הפוליטי על מהלך של
שיבת בנים לגבולם. והנה אותות הזמן הגדולים הללו
הם עדות נאמנה על מפלאות תמים דעים, גואל ישראל
וקדושו, אשר כרועה עדרו נצרו להקים אותו לו לעם על
נחלת אבותיו כימי קדם.

האותות הגדולים הללו, שהם צריכים להיות נוהרים
בכל עז בהירותם, הלכו ונשטטשו מתוך תגרת היד של
השמוש המעשי המתעמרת בהם.

אותו היסוד הקדוש, שהוא הנושא העקרי של כל החזון
הגדול הזה, יש בו משום ניצוץ טמיר של אורו של משיח.
הגואל שנגלה ונכסה וחוזר ונגלה. בשביל כך הרינו רואים
במשך המהלך של תחית האומה והרחבת הישוב בארץ ישראל
הרבה חליפות, עליות וירידות ועליות. כל ירידה במהלך
המפעל הרי היא בחינת ההתכסות של הגואל, וכל עליה
הבאה אחריה הרי היא בחינת התגלותו.

וכל מי שהוא עוקב את סדרי הישוב מראשית צעדיו
עד עכשיו, יכול להראות בחוש איך שמכל ירידה אשר
סה

סבלנו נצמחה אח"כ עליה והתפתחות יותר גדולה, וצעד של דליגה לטובה יצא מכל משבר.

מזה עלינו ללמוד ולקחת לקח טוב שלא להיות נופלים ברוחנו גם מחרדתה של הנפילה הנוראה אשר נפל ישובנו כעת. הכיסוי הזה אשר נכסה הגואל, ההולך לפנינו ברוח ה' מצעדי ישוב הארץ ושיבת בנים לגבולם אמנם נורא ואיום הוא, יש בו צדדים שהוא עולה במחשכיו על כל הירידות אשר סבלנו מאז התחיל ישובנו להבנות.

אבל ברור הדבר, שלפי הערך של הכסוי הזה גדול יהיה האור אשר יגלה, בצאת החלק של תכונת הגאולה, המונח תחת ערימת החושך הגדול הזה, לחירות מתוך מאסרו. הפעם הננו מקוים, שהכח האחדותי, החבל המקשר את כל ישראל בכל קצות הגולה לבנין א"י יתעבה ויתגבר ביתר עז. חבת הקודש המקשרת את הנפשות לארץ חכדה תתכפל. וחשובנו של עולם, שהוא היסוד העיקרי לכל התנועה הישובית שלנו בקשורה עם ארצות הגאולה המתפלשים מתוכה, ישוב להיות הולך ונגלה בקרב חגוי התנועה הלאומית עצמה ובקרב מחזיקיה.

וסוף כל סוף תתעורר דעת הקהל, הדעה הישובית בארץ ישראל, והדעה הפועלת והמנצחת על בנין הארץ בחוצה לארץ, לבקש את נשמתה של תחית האומה, את סודה של הגאולה, הצפונה במעמקי ההויה, הפועלת על רוח האומה, ההולך ומתנשא לקראת חידוש עתידו הנהדר. וברוח אמיץ מלא גבורה וקנאת עם נוסף לחזק את שני הישובים שלנו.

ששניהם יחד עושים את ארץ ישראל לארץ נושבת לישראל
באמת ובצדקה.

השורש הישובי וענפיו יתאחדו. השורש הוא הישוב הישן
בכל אוצרות הקודש אשר לו, התורה והיראה, האמונה והקדושה,
והענפים הם כל הנסיונות החדשים לכונן מושבות, להרחיב
ישובים עירוניים וחקלאיים בכל מערכותיהם.

והשורש הזה יתאחד עם ענפיו. הכמיהה הקדושה לחיים
יהודתיים שלמים בכל מילואיהם, האצורה בשורש, תזרום סוף
כל סוף על כל הענפים כולם, אשר צמחו בישובנו, ועוז
החיים וחפץ הבנין והדגשת האחדות הלאומית וחיטביותה
המאוגדת ונסית הקוממיות הזרועה על פני הישוב החדש תתן
מהודה על השורש, על הישוב הישן, בניו ובניו, אהלי
תורתו ובתי עבודת קדשו. והיה ישראל לגוי אחד בארץ.
אשר כל רואיהם יכירום, כי המה זרע ברך ה'.

המקורות

- פ ר ק א : א) אורות וי ב) בהקדמה ל-שבת הארץ"ג-ז)
מפירושו על הסידור בכת"י ח-ט) מפירושו על "עין יעקב" בכת"י י)
מפירושו על הסידור בכת"י יא) מפירושו על "עין יעקב" בכת"י יב)
מתוך ההערה בקונטרס "הגלות בתוך הגאולה".
- פ ר ק ב : א) אורות 103. ב) שם 113. ג) שם 5. ד) אגרות
ראיה 5. ה) אורות 2. ו) אגרות ראיה 9. ז) שם 6. ח) אורות 106. ט)
שם 114. י) שם 16. יא) אגרות ראיה 7.
- פ ר ק ג : א) אגרות ראיה 54. ב-ג) אורות 64. ד) שם 63.
ה) מפירושו על "עין יעקב" בכת"י.
- פ ר ק ד : א) אגרות ראיה 5. ב) אורות 3. ג) שם 90. ד)
אגרות ראיה 5. ה) שם 6. ו-ז) אורות 3. ח) שם 4. ט) שם 70.
- פ ר ק ה : א) אורות 1. ב) שם 23. ג) שם 87. ד-ה) שם 5
ו) שם 3. ז) שם 4. ח) שם 5. ט) אורות התשובה עמ' צ"ה. י) מפירושו
על "עין יעקב" בכת"י.
- פ ר ק ו : א) בהקדמה לספר "אורות". ב) אורות 57. ג) שם
116. ד) שם 23. ה) שם 92. ו) מתוך ההערה בקונטרס "הגלות בתוך
הגאולה". ז) אורות 119. ח) שם 116.
- פ ר ק ז : א) אורות 47. ב) שם 46. ג) שם 93. ד) שם 9. ה-ו)
מפירושו לסידור בכת"י ז) מתוך כרוז.
- פ ר ק ח : א) אגרות ראיה 152. ב) שם 27. ג) אורות 47. ד)
אגרות ראיה 25. ה) אורות 69. ו) אגרות ראיה 17. ז) שם 6. ח) שם 53.
- פ ר ק ט : א) אורות 98. ב) מקובץ "התרבות הישראלית".
ג) אורות 24. ד-ה) אגרות ראיה 135. ו) שם 276. ז) אורות 83. ח) שם
87. ט) אגרות ראיה 308.
- פ ר ק י : א-ב) עקבי הצאן ע' ט'. ג) אגרות ראיה 137. ד)
עקבי הצאן ע' י"ד. ה) אורות 75.
- פ ר ק יא : א) אורות 72. ב) שם 77. ג) אורות 58. ד) שם
59. ה) אורות 88.
- פ ר ק יב : א-ב) אגרות ראיה 196. ג) אורות 100. ד) שם
84. ה) שם 85. ו-ז) שם 88. ח) שם 99. ט) אגרות ראיה 131. י) אורות
38. יא) מפירושו לסידור בכת"י. יב) אורות 52. יג) ממאמרו ב"הר"
אלול תרפ"ט.